Deanesly, Margaret, *A History of the Medieval Church 590-1500,* London, 1969.

Duckett, Eleanor Shipley, *The Gateway to the Middle Ages,* Monasticism, Ann Arbor, 1961.

Gontard, Friedrich, *The Chair of Peter,* New York,1964.

Schaff, Philip, *History of the Christian Church: Medieval Christianity,* Volume IV, 590-10-3. Hendrickson Publishers, 2002.

Zimmerman, Odo John, trans, *Saint Gregory the Great Dialogue,*1959.

ምዕራፍ ሃያ አራት

እውን ጴጥሮስ ቀዳሚው ጳጳስ ነውን?

ሆብስ (A. G. Hobbs) እና እኔ በመተጋገዝ የምንስው አስን:: ይህን ስንጽፍና ስንናገር ግን ካቶሊኮች ላይ ጥላቻ ኖሮን አይደለም:: እነርሱም ክርስቶስን የቤተ ክርስቲያን ዋነኛ ያደርጋሉና፣ ሕፀፅ ግን ሰዎች ባሉበት ቦታ ሁሉ ስለሚገኝ፣ ይህ ጥንቃቄ የጎደለው አሉታዊ አስተምህሮ በእነርሱ ዘንድ ተገኝቷል::

ሐዋርያው ጳውሎስ የገላትያን ሰዎች ክርስቶስ በፊታችሁ ተስሎ ደምቆ ነበር፣ ዛሬ ግን እርሱን አትከሩራችሁ እንዳታዩ የጋረዳችሁ ምንድን ነው? (ገላ. 13) ብሎ በመጠየቅ ጥፋታቸውን እንዲያርሙ እንደ መከረ ሁሉ፣ እኔና ሆብስም የሚገባውን እንላለን::

«ግምት ይሆን ይሆናል፣ ሊነገር ስስ ኖረ፣ ያሉት ትውፊቶች ይህን ስለሚያረጋግጡ» በማለት መነሣት ፍጻሜን በግምት እና በይሆን ይሆናል ላይ ስለሚተው፣ ያንን እንደ መነሻ፣ ማጠቃለያን ደግሞ በሰነዶችና በመነሻ ምንጮች ላይ በማድረግ ምክክሩን እንጀምር::

የመነሻ ምክክር

ይድረስ ለካቶሊኮች...

1. እውን ክርስቶስ አንድን ሰው በምድር ላይ ለምትገኝ ቤተ ክርስቲያን ራስ እንዲሆን እና እርሱም ብቸኛ ጳጳስ እንዲሆን ዐቅዶ ነበርን?
2. ክዐቀደስ፣ ለዚያ ስፍራ ያዘጋጀው ሰው ጴጥሮስ ነውን?
3. እርሱንስ የሚተኩት ተመርጠው ስፍራውን ይይዙ ዘንድ ወስኗልን?
4. እውን ጴጥሮስ የበላይነትን በተቀሩት ሐዋርያት እና በመላው ቤተ ክርስቲያን ላይ እንዲኖረው ፈቃድ ማን ሰጠው?
5. በእጁ ያለውን ሥልጣንስ ስሌሎች እንዲተላለፍ የማድረግ አቅምንና ኃይልን ተረክቧልን?
6. የጵጵስናው መንበር ሳያቋርጥ ይቀጥል ዘንድ መለኮታዊ ተፀምራትና ድንቃ ድንቆች ከጴጥሮስ ጀምሮ እየተፈጸመ እስከ አሁን አሉን?

ከላይ በተነሡት ነጥቦች መመከከር፣ ቀናውንና ሊሆን የተገባውን ምላሽ ለመስጠት መዘገጃጀት ተከታዩን ተቀጣጣይ አሳብ አሳዳጊ ሊሆን ስለሚችል፣ አንብበን ብቻ እንለፈው::

I. ግምት ውስጥ ከወደቁ ግምቶች እንነሣ

በሉቃስ 22:31-32 ላይ ኢየሱስ ጴጥሮስን እንደ ጸለየለት ይነግርዋል:: ከዚያም፣ «. . . እኔ ግን እምነትህ እንዳይጠፋ ስለ አንተ ጸለይሁ፣ አንተም በተመለስህ ጊዜ ወንድሞችህን አጽና [አበርታ]» አለው:: ካቶሊኮች ጴጥሮስ ጳጳስ ሆኖ ቤተ ክርስቲያንን ይመራ ዘንድ ታላቅን ኃይል በዚህ ጊዜ ሰጠው ይላሉ:: ይህን ክፍል ስናጠና ግን የምንረዳው፣ አንደኛ፣ ኢየሱስ ጴጥሮስ ደካማ መሆኑን አስቀድሞ አውቋል፤ ሊክደው እንደሚችል ተረድቷል፤ ሁለተኛ፣ ጳውሎስና ሲላስ አብያተ ክርስቲያናትን እያበረታቱ በሶሪያና በኪልቂዶን ማለፋቸውን (ሐዋ. 15:41) ሉቃስ ጽፏል፤ ጳጳሳት ግን አልነበሩም:: ሦስተኛም፣ ይኸው ክፍል ጴጥሮስን ባለማንሣቱ፣ ያህን ሰው ለቤተ ክርስቲያን መሪነት በብቸኝነት መምራቱን አልተናገረም:: ከዚህም የተነሣ፣ ካቶሊኮች

ሉቃስ 22:32ን ለጴጥሮስ ቀዳማይ ጳጳስነት ብርቱ መረጃ ሊያደርጉት አይገባም::

ዮሐንስ 21:17ን በተመለከተም፣ ኢየሱስ ጴጥሮስን «በጎቼን መግብ» ብሎታል:: ይህን ካቶሊኮች እግዚአብሔር ጴጥሮስን ለቤተ ክርስቲያን ራስነት የመረጠበት መሠረታዊ ድንጋጌው ነው በማለት ይመሰክራሉ:: ክፍሉን በሰፋትና በጥንቃቄ ባጠናን ጊዜ ግን ይህን መርኅ በዮሐንስ 21 ውስጥ እናገኝም:: ኢየሱስ ጴጥሮስን ከሌሎች ሐዋርያት ነጥሎ መጥራቱ እርሱን ከማናቸውም በላይ አብልጦ መውደዱን አይገልጽም፤ በቁጥር 15፣ «ከእነዚህ አብልጠህ ትወደኛለህ?» የሚለው፣ «እነዚህ» ሐዋርያትን አይወክልም:: ለዚህ በቂው ምክንያት፣ አንደኛ ጴጥሮስ ሌሎቹ ኢየሱስን ምን ያህል እንደሚወዱት አያውቅም፣ ሁለተኛ ጴጥሮስ ከሌሎች ሁሉ አብልጦ ኢየሱስን እንደማይጠደው በገሀድ አልተናገረም፣ ምናልባት ተናግሮ ቢሆን እንኳ በመካከላቸው ወዲያው የሚፈጠረውን ውዝግብ ማየት ይችል ነበር፤ ይህ ግን አልሆነም:: በስመ «በጎቼን መግብ» ትእዛዝ ጵጵስና ከመጣ፣ ጳውሎስ የኤፌሶን ሽማግሌዎችን በተመሳሳይ ሁኔታ (ሐዋ. 20:25-30) አዝዟቸው መሰናበቱን ልብ ማለት ተገቢ ነው:: ይህ እንደ ዮሐንስ 21 ዋጋው እኩል ነው፤ ጳውሎስ ግን እነርሱን በቤተ ክርስቲያናት ሁሉ ላይ ጳጳሳት ይሆኑ ዘንድ አልመከረም::

እንደዚህም ቢመከር ግን፣ ካቶሊኮች ሌላ ተጨማሪ መነጋገሪያ ነጥብን ያመጣሉ፤ እርሱም ጴጥሮስን ለጳጳስነት የሚያበቃው «ቀዳሚ ተጠሪ ሆኖ መጠራቱ ነው፤ ስሙ ከሌሎቹ ሁሉ ቀድሞ መምጣቱ ሥልጣን በእጁ እንዳለ፣ ሊለየምም እንደ ተለየ ያረጋግጣል» ይላሉ:: እርግጥ፣ ቀድሞ የተጠራበት ስፍራ ብዙ ነው፤ ቀድሞ መጠራት ግን ለቀዳሚነት ያበቃል ወይ? ይህን ለማብራራት:-

<u>አንደኛ</u>፣ ስሙ እነርሱ እንደሚሉት ሁልጊዜ ቀድሞ አያውቅም፣ ዮሐንስ 1:41 ላይ ቀዳሚ ያደረገው እንድርያስን እንጂ ጴጥሮስን አይደለም፤ ጴጥሮስንም ወደ ኢየሱስ ያመጣው እንድርያስ መሆኑን ማወቅም ተገቢ ነው::

<u>ሁለተኛ</u>፣ የጴጥሮስ ስም ሁልጊዜ ቀዳሚ ሆነ ማለት በብቻው ለመሪነት (ለጳጳስነት) ያበቃዋል የሚያሰኝ ማጠቃለያን አይሰጥም፣ ሰጥቶም አያውቅ::

<u>ሦስተኛ</u>፣ በኢየሩሳሌም ጉባኤ ዋንኛው ሰው ያዕቆብ እንጂ፣ ጴጥሮስ አልነበረም (ሐዋ. 15:14-21)::

አራተኛ፣ በገላትያ 2:9 በቀዳሚነት የተጠራውና የተጠቀሰው ሰው ያዕቆብ እንጂ፣ ጴጥሮስ አልነበረም::

አምስተኛ፣ ጴጥሮስ በአብዛኛው ክፍል ቀዳሚ ሆኖ ቢጻፍና ቢገኝ ምክንያቱ በዕድሜ በላጭነቱ፣ በባሕሪው ፈጣንነቱና ለመምራት ቀዳሚ የመሆኑ ችሎታው ሊሆን ይችላል እንጂ፣ ለቤተ ክርስቲያን መሪነት የመብቃቱ ማረጋገጫ አይደለም::

ይልቅስ፣ ጴጥሮስ የመጀመሪያው ጳጳስ እንዳይሆን የሚያበቁትን መሠረታዊ ነጥቦችን እንመልከት:-

I. የክርስቶስ የቤተ ክርስቲያን ራስ መሆን:-

«እግዚአብሔርም ሁሉን ከእግሩ በታች አስገዛለት፣ በቤተ ክርስቲያንም፣ በማንኛው ነገር ላይ ራስ አድርጎ ሾመው እርሷም ሁሉን ነገር በሁሉም ረገድ የሚሞላው የእርሱ ሙላት የሆነች አካሉ ናት» (ኤፌ. 1:22-23):: ይኸው ትምህርት በኤፌ. 5:23 እና በቈላ. 1:18 ላይ በግልጽ ሰፍሯል:: እነዚህ ክፍሎች ከ64 ዓ.ም በፊት የተጻፉ ናቸው፤ ይህም ማለት ክርስቶስ ወደ እባቱ ከተመለሰ 30 ዓመታት በኋላ ማለት ነው፤ ኢየሱስ በ33 ዓ.ም ገደማ ነበር ያረገው::

የኢየሱስ የቤተ ክርስቲያን ራስነቱ ተቋርጦ አያውቅም፤ እርሱ አይታይም፣ ግን ሁሉን ያስተዳድራል፣ ይመራል፤ ካቶሊኮች የኢየሱስ ራስነት በሰማይ ሲሆን፣ የጴጥሮስ ራስነት በምድር በምትታየው ቤተ ክርስቲያን ላይ ነው በማለት ይሞግታሉ:: ጳውሎስ ለኤፌሶንና ለቈላስይስ ይህን ሲመክር፣ ጴጥሮስን የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን አልለየመችም ነበር:: እርሷ ለመለየም የተንደረደረችው በ7ኛው ክፍለ ዘመን ላይ ነበር::

ኢየሱስ ክርስቶስ በሰማይም በምድርም ሥልጣን ተሰጠኝ ማለቱን ማናችንም ልንዘነጋው አይገባም (ማቴ. 28:18-20)። ክዚህም የተነሣ፣ ለሰው የተተወ ዐቢይ ሥልጣን የለም።

II . ክርስቶስ የቤተ ክርስቲያን መሠረት ነው (1ኛ ቆሮ. 3:11)

«አንድ ጊዜ ከተመሠረተው መሠረት በቀር ሌላ መሠረት መጣል የሚችል ማንም የለም፤ ይህም መሠረት ኢየሱስ ክርስቶስ ነው፣» በማለት መጽሐፍ ቅዱስ ያውጃል። በዚህም ክርስቶስ እንጂ ጴጥሮስ መሠረት አይሆንም፣ ማንም ጴጥሮስ ነው መሠረት ካለ ተሳስቷል። መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል ከመሆኑ የተነሣ እርስ በርሱ የሚጋጭን ጉዳይ አያነሣም። አሁን ግን ካቶሊኮች ቤተ ክርስቲያን በጴጥሮስ ላይ ተመሥርታለች በማለት የሚተማመኑበትን ክፍል እንመልከት፦ ማቴዎስ 16:15-19 እንዲህ ይላል፦ «. . . እርሱ «እናንተስ እኔን ማን ትሉኛላችሁ? አላቸው። ስምዖን ጴጥሮስም «አንተ ክርስቶስ የሕያው እግዚአብሔር ልጅ ነህ፣» በማለት መለሰ። ኢየሱስም እንዲህ አለው፣ የዮና ልጅ ስምዖን ሆይ፤ ብፁዕ ነህ፣ ይህን የገለጠልህ በሰማይ ያለው አባቴ እንጂ ሥጋና ደም አይደለም፤ አንተ ጴጥሮስ ነህ በዚህ ዐለት ላይ ቤተ ክርስቲያኔን እሠራለሁ፣ የገሀነም ደጆችም አያሸንፏትም፣ የመንግሥተ ሰማይን መክፈቻዎች እሰጥሃለሁ፣ በምድር ያሰርከው ሁሉ በሰማይ የታሠረ ይሆናል፣ በምድርም የፈታኸው ሁሉ በሰማይ የተፈታ ይሆናል» አለ።

በዚህ ክፍል ጴጥሮስ ማለት «ዐለት» በማለቱ ቤተ ክርስቲያኑን ያስጥርጥር የገነባው በጴጥሮስ ላይ ነው የሚል መነሻ ነጥብ ይገኛል፤ እስቲ ግን አስቀድመን ነጥብ በነጥብ እንናበብ፦

አንደኛ፣ ጴጥሮስ በግሪክ ፔትሮስ (petros) በሚል ቃል ይለያል፤ ፍቺውም ብትን ድንጋዮችን ይወክላል፤ ብትኖቹ እርስ በርስ ሊያያዙ በሚችል ሁኔታ ያሉ ድንጋዮች ፔትሮስ በመባል ይጠራሉ፡ ከዚህ የተነሣ፣ ድንጋዮችን እንጂ አንድ ድንጋይን አይወክልም።

ሁለተኛ፣ የፔትሮስ ጾታዊ ውክልና ወንዴ (ተባዕት) ነው።

ሦስተኛ፣ ፔትራ (Petra) ሌላው የግሪክ ቃል ሲሆን፣ ታላቅ ድንጋይ ወይም የተራራ ክፋይን ወይም ዐለትን ያመለክታል። ኢየሱስ የተናገረው ይህን ይወክላል።

አራተኛው፣ ይህ ኢየሱስ የተናገረለት ፔትራ ጾታዊ ውክልናው ሴቴ (አንስታይ) ነው። ክዚህ የተነሣ፣ በምንም መልኩ ወንድ ለነበረው ለጴጥሮስ አይሆንም፤ በዚህ ምክንያት ኢየሱስ ጴጥሮስን ለመሠረትነት አልጠራውም።

ካቶሊኮች ግን ኢየሱስ እኮ በዘመኑ የግሪክ ቋንቋን አልተጠቀመም፤ በጊዜው የአይሁዶች ቋንቋ አራማይክ ነበር፤ አራማይክ ደግሞ ፔትሮስ (petros) ብረት ድንጋዮችንና ፔትራ (Petra) ዐለት፣ የተራራ ክፋይን በማቀያየር መጠቀም ስለሚችል፣ እምነታችን ልክ ነው ይላሉ። ማቴዎስ ግን ወንጌሉን በአረማይክ እንደ ጻፈ ምንም መረጃ የለም። ወንጌላት በግሪክ ቋንቋ እንደ ተመዘገቡ ግና ይታወቃል። ካቶሊኮች እንዳሉት ከሆነማ፦

1. ቤተ ክርስቲያን መሠረተ-«ሰው» ሆኗል ማለት ነው።
2. ቤተ ክርስቲያን ክርስቶስን በአደባባይ በካደ ሰው ተመሥርታለች ማለት ነው (ማቴ. 26:72)።
3. ቤተ ክርስቲያን በተረገመ እና በሐሰት በማለ ሰው ተመሥርታለች ማለት ነው (ማቴ. 26:74)።
4. ማቴዎስ 16:18 በተቃርኖ ከ1ኛ ቆሮንቶስ 3:11 ጋር ቆመ ማለት ነው።
5. በሐዋርያው ጳውሎስ በተገሠጸው ሰው ላይ ተመሥርታለች ማለት ነው (ገላ. 2)።
6. ልኩ ጴጥሮስ **ከሆነ**፣ የሐሰት አስተማሪ ተብሎ ሲጠራ የሚያበቃው መነሻ ይኖራል ማለት ነው። ከመነሻዎቹ፦ ሀ) ጴጥሮስ ኢየሱስን በተመለከተ «እናንተ ግንበኞች የናቃችሁት የማዕዘን ራስ የሆነው ድንጋይ እርሱ ነው» (ሐዋ. 4:11) በማለት የሰበከው ከንቱ ይሆንበታል። ለ) ጴጥሮስ በኢሳይያስ 28:16 ላይ ተመሥርቶ፣ «እነሆ፣ የተፈተነ ድንጋይ የተመሠረተ ድንጋይ ለጽኑ መሠረት የሚሆን የከበረ የማዕዘን

ድንጋይ በጽዮን አስቀምጣለሁ፣ በእርሱም የሚያምን አያፍርም» በማለት በ1ኛ ጴጥሮስ 2:6 ላይ ያስተማረው ትምህርቱ ፋርሽ ይሆንበታል ማለት ነው።

7. ቤተ ክርስቲያን ትዳር በመሠረተ ሰው ኑሮ ላይ ተመሥርታለች ማለት ነው፤ (ማቴ. 8:14፣ ኢየሱስ...የጴጥሮስ አማት በትኩሳት ታማ ተኝታ አገኛት) ይላልና።

III. በጴጥሮስ የተጻፉና የተነገሩ መልእክቶች ሁሉ እርሱ በጳጳስነት መኖሩን አያመለክቱም፤

ለምሳሌ፣ 1ኛ ጴጥሮስ 1:1 ራሱን፣ «የኢየሱስ ክርስቶስ ባሪያና ሐዋርያ ጴጥሮስ» በማለት ጠርቷል። በ1ኛ ጴጥሮስ 5:1፣ «እኔ ከእነርሱ ጋር ሽማግሌ የክርስቶስም መከራ ምስክር . . . የሆንሁ . . .» በማለት ከብዙዎች ጋር ራሱን ጠርቷል። ከዚህ ውጭ ራሱን፣ «አባት፣ ጳጳስ፣ መሪ» ብሎ አልጠራም።

በቆርኔሌዎስ ቤት ሳለም፣ «እርሱ ሊመለክ» እንደማይገባው ተናገረ (ሐዋ. 10:25-26)፤ «ቆርኔሌዎስ እግሩ ላይ ወድቆ ሰገደለት፣ ጴጥሮስ ግን «እኔም እንዳንተው ሰው ነኝና ተነሥ» ብሎ አስነሣው።

ጴጥሮስ ምንም የሌለው ችግርተኛ መሆኑን አሳወቀ፣ «እኔ ብርና ወርቅ የለኝም፤ ነገር ግን ያለኝን እሰጥሃለሁ፤ በናዝሬቱ በኢየሱስ ክርስቶስ ስም ተነሣና ተመላለስ አለው» (ሐዋ. 3:6)። ዛሬ ላይ ቆመን የካቶሊክ ጳጳሳት የሚኖሩበትን መኖሪያና ያላቸውን የሀብት መጠን እንገምት።

ጴጥሮስ፣ «ከእናንተ ማንም የሚናገር ቢኖር እንደ እግዚአብሔር ቃል ይናገር፤ የሚያገለግልም ቢኖር እግዚአብሔር በሚሰጠው ብርታት ያገልግል» (1ኛ ጴጥ. 1:4:11) በማለቱ፣ ማስብ፣ መናገርና፣ ማድረግ የሚኖርብን እንደ ቃሉ ብቻ መሆኑን አወጀ። ጳጳሱ ግን ከእግዚአብሔር ቃል ውጭ ያደርጋል፤ ስትውፊት ተገዥ በመሆን ሕዝቡን ያስተምራል።

ጴጥሮስ ክርስቶስ «የነፍሳችን ብቸኛ እረኛ» መሆኑን በ1ኛ ጴጥሮስ 2:25 ላይ አበሰረ፤ የካቶሊክ ጳጳስ ግን ራሱን የሁሉ እረኛ አድርጎ ይጠራል።

ጴጥሮስ የሰዎችን ኃጢአት ይቅር የማለት ሥልጣን እንደሌለው አስተማረ። በሐዋ. 8:22 ሲሞንን በተመለከተ፣ «. . . ስለ ክፋትህ ንስሐ ግባ፣ ወደ ጌታም ጸልይ፣» በማለት ይቅር ወደሚለው አመላከተው እንጂ፣ የመፍታት ሥልጣን አለኝ ብሎ ይቅር አላለም።

ጴጥሮስ በአስቆሮቱ ይሁዳ ምትክ ሰውን በዝዛ ፈቃዱና ሥልጣኑ አልተካም (ሐዋ. 1)፣ በምትኩ ለእግዚአብሔር መንፈስና ለምእመኑ የተተወ ኃላፊነት እንዲሆን አመቻቸ።

IV. ሌሎች ሐዋርያት ጴጥሮስን በተመለከተ

«ካቶሊኮች» ለሚሉት እምነት እማኝ አልቆሙም፤ ለዚህም መረጃው:-

1. ጳውሎስ ጴጥሮስን በገላትያ 2:11-14፣ «አንተ አይሁዳዊ ሳለህ በአይሁድ ኑሮ ያይደለ በአሕዛብ ኑሮ ብትኖር፣ አሕዛብ በአይሁድ ኑሮ ሊኖሩ እንዴት ግድ አልሃቸው?» በማለት ገሠጸው፣ ግብዝ መሆኑንም ነገረው።
2. ውዝግብ እና አለመግባባት በተፈጠረ ጊዜ አማኞች ወደ ጴጥሮስ መፍትሔ ፍለጋ አልሄዱም።
3. ያዕቆብና ዮሐንስ ክርስቶስን በመንግሥቱ ከፍተኛውን ስፍራ ያገኙ ዘንድ ጠየቁ (ማር. 10:35-40)። ኢየሱስ ለጴጥሮስ ዋነኛውን ስፍራ ሰጥቶት ቢሆን ኖሮ ይህን ጥያቄ ባላቀረቡ ነበር።
4. ከሌሎቹ ሐዋርያት አንዳቸውም ጴጥሮስ ከእነርሱ የተለየ ልዩ ነገር እንዳለው አልተናገሩም።
5. ጳውሎስ ሮም ላለችው ቤተ ክርስቲያን በጻፈ ጊዜ በርካታ ሰዎችን በማንሣት ሰላምታ አድርጓል፤ በእርሱ ዝርዝር ውስጥ ግን ጴጥሮስ የሚል ስም የለም፣ ጴጥሮስ በሮም አውቅና ኖሮት ቢሆን፣ ባልዘነጋው ነበር (ሮሜ ፣16)።

6. ጳውሎስ ከሮም ሆኖ መልእክቶችን ጽፏል፤ በጻፈው ውስጥ ግን በሮም ተጠሪ ዋንኛ ጳጳስ መኖሩን ለአንዳቸውም አልጻፈም።

V. የጥንቷ ቤተ ክርስቲያን ጴጥሮስን በጳጳስነት የተቀበለችበት ምንም መረጃ የለም

1. ጴጥሮስ ከማንም በልጦ በጥንቷ ቤተ ክርስቲያን አልተገመተም፤ ለዚህም መረጃው በኢየሩሳሌም ቤተ ክርስቲያን «ግዝረት + ደኅንነት» በተሰኘው የተሳሳተ ግንዛቤ መፍትሔን የሰጠው ጴጥሮስ ሳይሆን፣ ያዕቆብ ነበር (ሐዋ. 15)።
   - በቆሮንቶስ ቤተ ክርስቲያንም ስተፈጠረው፣ ስለ ጋብቻ፣ ለጣዖት ስለ ተሠዋ ሥጋ፣ እና ስለ መሳለስት ትክክለኛ ምላሽ የተፈለገው ከጴጥሮስ አልነበረም፣ ጳውሎስ ነበር ያረመው (1ኛ ቆሮ. 7 እና 8)።
2. የጥንቷ ቤተ ክርስቲያን አንድም ጊዜ ጴጥሮስን «የተከበረ አባት፣ ወይም ጳጳስ» ብላ አልጠራቸውም። ይልቅስ፣ በጊዜው ኢየሱስ «እናንተ ግን፦ መምህር ተብላችሁ አትጠሩ፤ መምህራችሁ አንድ ስለሆነ እናንተም ሁላችሁ ወንድማማች ናችሁ። አባታችሁ አንዱ እርሱም የሰማዩ ነውና በምድር ላይ ማንንም አባት ብላችሁ አትጥሩ።» (ማቴ. 23:9-10) ያላቸውን ምክር አልተዉም ነበር።
3. የጥንቷ ቤተ ክርስቲያን ጴጥሮስን በትልቅ ወንበር አስቀምጣ ሰዎች ሁሉ ያከብሩት ዘንድ አላደረገችም።

VI. ሐዋርያት ሁሉ እኩል ኃላፊነትና ሥልጣን ነበራቸው

ለዚህ መረጃ፦

1. ኢየሱስ 12ቱም ሐዋርያት በ12 ዙፋን ላይ እንደሚቀመጡ ቃል ገባላቸው፦ «እውነት እላችኋለሁ፣ እናንተስ የተከተላችሁኝ፣ በዳግመኛ ልደት በክብሩ ዙፋን በሚቀመጥበት ጊዜ፣ እናንተ ደግሞ በአሥራ ሁለቱ የእስራኤል ነገድ ስትፈርዱ፣ በአሥራ

ሁለት ዙፋን ላይ ትቀመጣላችሁ» (ማቴ. 19:28) በማለቱ እኩል ድርሻ እንዳላቸው አሳወቀ።

ኢየሱስ ዛሬ በዙፋኑ ላይ ነው (ሉቃስ 24:26፤ 1ኛ ጴጥ. 1:11፤ ዕብ. 1:3)። ከዚህም የተነሣ፣ 12ቱ ሐዋርያት ወደ እውነት ሁሉ የሚመራውን መንፈስ ቅዱስ በበዓለ ኀምሳ በተቀበሉ ወቅት በእኩል ሥልጣን ለወንጌል ሥራ ወደ ዓለም ሁሉ ተሰማርተዋል (ዮሐንስ 16:13፤ ሐዋ. 1:5፤ 2:4)። በስምሪታቸውም «[ደቀ መዛሙርቱ] በየስፍራው ሁሉ ሰበኩ፣ ጌታም ከእነርሱ ጋር ይሠራ ነበር» (ማር. 16:20) በማለት የእኩል ኃላፊነታቸውን አብስሯል።

2. በመንፈስ ቅዱስ የተሞሉት ሁሉም ነበሩ፣ ጴጥሮስ በብቻው ይህን አልታደለም (ሐዋ. 2:4)።
3. ሉቃስ በመጽሐፉ፣ «ጴጥሮስ ከአሥራ አንዱ ጋር ቆመ» (ሐዋ. 2:14) በማለቱ፣ ሁሉም እኩል ተሰሚነት እንዳላቸው አሳውቋል።
4. ሁሉንም ሐዋርያት «ወንድሞች ሆይ፣ ምን እናድርግ?» በማለት ጠየቋቸው (ሐዋ. 2:37)። ይህም ድርሻ እኩልነትን ያረጋግጣል።
5. በዮሐንስ 17:14 ኢየሱስ፣ «ቃልህን ሰጥቻቸዋለሁ፤ እኔም ከዓለም እንዳይደለሁ ከዓለም አይደሉምና ዓለም ጠላቸው፣» በማለት ለሁሉም እኩል እንዳደረገላቸው አሳወቀ።
6. ለሁሉም የማስታረቅ ቃል ተሰጣቸው፤ 2ኛ ቆሮንቶስ 5:1-19፣ «እግዚአብሔር በክርስቶስ ሆኖ ዓለሙን ከራሱ ጋር ያስታርቅ ነበርና፣ በእኛም የማስታረቅን ቃል አኖረ» በማለት፣ የሁሉም ኃላፊነት መሆኑ ታወጀ።
7. ሁሉም ሐዋርያት የክርስቶስ አምባሳደር ተደርገው ተጠሩ (2ኛ ቆሮ. 5:20)።

ሐዋርያት እነዚህን ሁሉ መልእክቶች ሲጽፉ፣ ምንጫቸው እግዚአብሔር እንጂ፣ የሕዝቡ እስተሳሰብና ትውፊት እንዳልነበረ 1ኛ ቆሮንቶስ 2:10-13፤ 2ኛ ጴጥሮስ 1:21 ያረጋግጣል። ከዚህ ውጭ መንቀሳቀስ ለስሕተት ይዳርጋል።

«ወንድሞች ሆይ፣ እናንተ የተማራችሁትን ትምህርት የሚቃወሙትን፣ መለያየትንና ማሰናከያን በጉዞአችሁ የሚያደርጉትን ሰዎች እንድትመለከቱ እለምናችኋለሁ፣ ከእነርሱ ዘንድ ፈቀቅ በሉ» ብሎ (ሮሜ 16:17) መምከሩን ልብ የሚል ልብ ሊለው ይገባል:: የሐዋርያትን ትምህርት መቃወም ደግሞ፣ እግዚአብሔርን እንደ መቃወም ይቆጠራል (1ኛ ዮሐ. 4:6)::

VII. አንድ ሐዋርያ በሌሎች ሐዋርያት ላይ ሥልጣን አልተሰጠውም::

ይህንን ኢየሱስ እንዲህ ሲል አስተምሯል፣ «. . . ማንም ከእናንተ ታላቅ ሊሆን የሚወድ የእናንተ አገልጋይ ይሁን፤ ከእናንተም ማንም ፊተኛ ሲሆን የሚወድ የእናንተ ባሪያ ይሁን» (ማቴ. 20:25-27) በማለት፣ አንዱ በሌላው እንዳይሠለጥን ራሱን እውነተኛ ምሳሌ በማድረግ አስተማረ::

እንግዲህ ጴጥሮስ ለጳጳስነት በብቸኝነት ከበቃ፣ ይህን ትምህርት ተጻርሯል ማለት ነው::

VIII. ካቶሊኮች በሐዋርያው ምትክ ሐዋርያ ያልሆነ ሰው በመተካት ተጠያቂ ሆነዋል::

ከሐዋርያት መካከል ዕድሜ ጠግቦ የሞተው ዮሐንስ ነው፤ ይህ ሰው በ90 -100 ዓ.ም ባለው ጊዜ ነው ወደ ጌታው የሄደው፤ ጴጥሮስ ደግሞ በ64 - 68 ዓ.ም:: የሚገባው በሕይወት የነበረው ዮሐንስ ነበር፣ ይህን ግን የተመለከተ ምንም እንቅስቃሴ ባለመኖሩ፣ «ለዎች ሰውን» እየተኩ እንደ ሄዱ ያመለክታል:: 1ኛ ቆሮንቶስ 12:28 ስለ ጥንቷ ቤተ ክርስቲያን ሲናገር፣ «እግዚአብሔር በቤተ ክርስቲያን ውስጥ አንዳንዶቹን፣ አስቀድሞ ሐዋርያትን፣ ሁለተኛም ነቢያትን፣ ሦስተኛም መምህራንን . . .» መደበ የሚለውን መልእክት ዘንግተዋል::

IX. ጴጥሮስን በመተካት ለተሰሰፉት ተከታታዮች የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን መስፈርት ያላሟሉትን በማኖር ተጠያቂ ትሆናለች::

ይህን በሚመለከት ከካቶሊኮች በትይዩ ሌሎች የክርስትና ቤተ እምነቶችም የሚስቱትን እናጢን:- «ሐዋርያት» ዛሬ የሉም፣ እርግጥ ሐዋርያ ማለት «የተላከ» የሚል ፍች አለው:: ኢየሱስ ራሱ በአብ የተላከ ከመሆኑ የተነሣ፣ ሐዋርያ ተብሎ ተጠርቷል፣ «የሃይማኖታችን ሐዋርያና ሊቀ ካህናት ኢየሱስ ክርስቶስን ተመልከቱ» (ዕብ. 3:1)፤ እንዲሁም በ2ኛ ቆሮንቶስ 8:23 የተላኩ ለሚለው የሐዋርያ አቻ ቃል አገልግሏል::

ጴጥሮስን በሚመለከት ግን አሥራ ሁለቱ ሐዋርያት:- በኢየሱስ የተጠሩ፣ ከእርሱ የተማሩ፣ በሁሉ የዓይን ምስክር በመሆን የትንሣኤው አረጋጋጮች በመሆናቸው፣ ይሁዳን በተመለከተ ለሚደረገው ዝግጅት የተጠቀሱትን መስፈርት የሚያሟላ ተፈለገ:: እንግዲህ ከዮሐንስ ሞት በኋላ ይህን የሚያሟላ ምንም ሰው አይኖርም፣ ዛሬ አለን የሚሉ ቢኖሩ፣

ሀ) የኢየሱስን ትንሣኤ በተመለከተ የዐይን ምስክር ለመሆን በይሁዳ ምትክ ምርጫ ጊዜ መለኪያ ሆነ (ሐዋ. 1:21-22):: እንዲሁም ጴጥሮስ በቆርኔሌዎስ ቤት በተገኘ ጊዜ እንዲህ አለ፣ «. . . እግዚአብሔር በሦስተኛው ቀን አስነሣው፣ ይገለጥም ዘንድ ሰጠው፤ ይኸውም ለሕዝብ ሁሉ አይደለም ነገር ግን በእግዚአብሔር አስቀድሞ የተመረጡ ምስክሮች ለሆንን ለእኛ ነው እንጂ፣ ከሙታንም ከተነሣ በኋላ ከእርሱ ጋር የበላን የጠጣን» (ሐዋ. 10:40-41) በማለት እርሱን ያዩ ለሐዋርያነት የበቁ መሆናቸውን አጸና::

ጳውሎስ በዚህ ጉዳይ ለየት ያለ ሐዋርያ ነው፤ በ1ኛ ቆሮንቶስ 15:8፣ «. . . ከሁሉም በኋላ እንደ ጭንጋፍ ለምሆን ለእኔ ደግሞ ታየኝ» በማለት፣ እርሱም በደማስቆ ጎዳና ላይ የሆነውን በማስደገፍ ከ12ቱ ጋር መቆጠሩን በማብሰር፣ ሌላ ተከታይ ማንም እንደሌለ ያረጋግጣል (ሐዋ. 22:14፤ 1ኛ ቆሮ. 9:1)::

ለ) ሐዋርያ ተእምራትን የማድረግ ሥልጣን (አቅም) ተሰጥቶአቸዋል፤ እነርሱ ያሳጡትን ቋንቋ በመናገር ቀዳሚ ሰዎች ነበሩ (ሐዋ. 2:4-6)። በእነርሱ የተላከው መልእክት የጸና የእግዚአብሔር ቃል መሆኑ ይረጋገጥ ዘንድ እግዚአብሔር በተአምራት ሥራቸውን ሁሉ አጀበ፤ መርዝ ጠጥተው ተርፈዋል፤ በአፋኝት ተነድፈው ድነዋል፤ ሙታንን አስነሥተዋል (ማር. 16:17፣ 20፤ ሐዋ. 9:40፤ 9-10)።

ጳውሎስ በ2ኛ ቆሮንቶስ 12:12 የእውነተኛ ሐዋርያ ምልክቶች ድንቅ ነገሮችና ተአምራት ናቸው የሚለው ቃል ለመጀመሪያዎቹ የጌታ ሐዋርያት ብቻ ተጠሪ እንደ ሆነ ያረጋግጣል።

ከላይ የተዘረዘሩት ሁሉ ወደ አንድ ጅረት እንደሚፈስሱ አንባቢዎች የምትገነዘቡ ይመስለኛል። እንግዲህ የካቶሊኮች ርእሰ ሊቀ ጳጳሳት ክርስቶስን በዐይን ሥጋ የማየት ዕድል የላቸውም! በእጃቸው የሚፈጽሙት ድንቃ ድንቅ ምንም የለም! ከዚህና ከመሰል መሠረታዊ ምክንያቶች በመነሣት፣ የቤተ ክርስቲያንን ቁልፍ ጴጥሮስ ግለሰቡ አልያዘም፤ እርሱም ለተከታዮቹ ምንም ዐይነት ምትክነትንና ሥልጣንን አልሰጠም።

ካቶሊኮች እርግጥ ጳጳሉን ሐዋርያ ብለው አይጠሩትም፤ ባይጠሩትም ግን የቀደሙት ሐዋርያት ከነበራቸው ሥልጣን በላይ ሰጥተውት ይገኛሉ፦ ኃጢአትን ያስተሰርያል፤ ከመጽሐፍ ቅዱስ የወጡ ቀኖናዎችን ያጸናል፤ ያስተገዛራል። ይህን ለመሰለው የተሳሳተ ትምህርት ራእይ 2:2፣ «. . . ሥራህንና ድካምህን ትዕግሥትህንም አውቃለሁ፤ ክፉዎችንም ልትታገሥ እንዳትችል፣ እንዲሁም ሳይሆኑ፦ ሐዋርያት ነን የሚሉትን መርምረህ ሐሰተኞች ሆነው እንዳገኘሃቸው አውቃለሁ» በማለት፣ እግዚአብሔር ሁላችንንም ይመክረናል። የቤተ ክርስቲያን ታሪክ ጥናትም ይህን መስመር እንድንይዝ ይመክራል።

ክፍል ሁለት

ምዕራፍ ሃያ አምስት
እስልምና እና ክርስትና
በ7ኛው እና በ8ኛው ክፍለ ዘመናት

ንጉሡ ቡልቻ «ለእንጀራዬ ብዬ» ብሎ ከጻፈው መጣጥፍ መነሣት ጥሩ ይመስለኛል። ይህ የ1996 ዓ.ም ድርሳኑ ዛሬ ለማቀናብረው የታሪክ ዝግጅት አለኝታ ይሆናል።

እርሱ ሰው «ራሳችንን ፈልገን እንድናገኝ» ያግዘናል። ስናገኘው ደግሞ ግኝታችን መጀመሪያ በቁያችን ውስጥ፣ ወዲያው ከግዛታችን፣ ተከትሎ ከአገራችን፣ አየፈጠነም በአኅጉራችንና በዓለማችን ውስጥ የምንገኝ የሁሉም ሰው ሀብት እንድንሆን ያመቻቸናል፤ ሁሉንም ሰው ደግሞ በእኛ ውስጥ ተገኘ በማድረግ ያልተነጣጠልን የአዳምና ሔዋን ውላጆች እንደ ሆንን ያረጋግጣል።

ይህን ለማስረገጥ መነሻው የቢቢሲ (BBC) ው የነሐሴ 17 ቀን 2006 (እ.ኤ.አ) የዜና አቅርቦት ነው። በዜናው በቀን ውስጥ ሦስት እና አራት ስኒ ሻይ መጠጣት «ዕድሜን እንደሚቀጥል»፣ ጤናንም እንደሚያስተካክል ያበስራል። እንግዲህ አራት ስኒው ቀርቶ እንዷ የጠዋቷ ስኒ ሻይ እንዴት ወደ እያንዳንዳችሁ ደረሰች? መልሱን አብረን እንፈልግ፦

1. ሻዩ ከውኃ የተዘጋጀ ስለ ነበረ፣ ውኃው የተገኘበትንና ያስገኙትን ሠራተኞች ልብ በሉ። የደፈረሰው፣ የተመረዘው፣ የበከተው ውኃ ይጠራ ዘንድ በየደረጃው የማጥሪያ መድኃኒት በሰዎች መዘጋጀቱን አስቡ።
2. መድኃኒት ከተነሣ ለመድኃኒቱ መቀመም ምክንያት የሚሆኑ በርካታ ቅይጦች ከያሉበት አገር ተሰባስበው መጥተዋል፤ ፈላጊዎቹም አምጪዎቹም ሰዎች ናቸው።

3. የደፈረሰው ውኃ ይጠራ ዘንድ ውኃው በየደረጃው የሚያልፍበት የየራሱ ትላልቅ ፋብሪካ አካል ተንቀሳቃሽና የማይንቀሳቀስ የመገደቢያ ግድቦች በሰዎች ተሠርተውለታል፤ መድኃኒቶቹም በእግባቡ ተመርተው ይወጡ ዘንድ ዐይነተ-ብዙ ፋብሪካዎች በየዓለማቱ ቆመውለታል።

4. ንጹሕ ውኃ በየቤታችን የደረሰው በ«ተዐምራዊ መንገድ» አይደለም፤ በዱብ ዕዳ! ከግድቡ ተነሥቶ እየጠበበ እየጠበበ የመጣ የተዘረጋ የቧንቧ መስመር መኖሩን ልብ ማለት ተገቢ ነው-ዘርጊዎቹንና የተመረቱባቸውን ዓለማት።

5. ከ1-4 ውኃው ላይ ያተከረ ዕልፍ «የዓለም ዓቀፍ» ሠራተኞች ተሰልፈውበታል። አሁን ደግሞ የፈላን ውኃ ሳይሆን ሻይን ሻይ የሚያሰኘው አቢሲኒያ፣ ጉመሮ፣ ውሽውሽ፣ እንበሳ ወይም ከሩቅ ዓለም የመጣውን ሻይ ቅጠል ተጠቅማችሁ ይሆናል። እነዚህ ሁሉ ከእርሻው ቦታ ተመርተው በፋብሪካው ውስጥ አልፈው ከውኃው ተገናኝተዋል፤ ግንኙነቱ ብዙ ሕዝብን አሳትፏል።

6. ሻይ ቅጠሉና ውኃው የሚገናኙበት መጠጫ ስኒ ያስፈልጋል። ስኒው ከእጃችን እንዴት እንደ ደረሰ ለመገንዘብ ታቦር ሴራሚክስ ፋብሪካን ሄዶ መጎብኘት ተገቢ ነው። አንዲትን ስኒ ለማግኘት በሺህ የሚቆጠሩ ሰዎች ቀጥተኛ ተሳታፊነት አላቸው።

7. እኔ በበኩሌ ባዶ ሻይ አልወድም፤ ሁለት ማንኪያ ስኳር እፈልጋለሁ። እንኪያስ፣ ስኳር እንዴት እንዴት ተመረተ፤ ከሸንኮራ አገዳ እርሻ ምርት ጀምሮ እስከ ፋብሪካ ውጤቱ ድረስ ዕልፍ ሰው ያሳትፋል። ይህንንም ልብ ያላለ ልብ ይበለው።

8. ስኳርን ለማዋሐድ፤ እኔ «ማንኪያ» እፈልጋለሁ። ብረት-ነክ ማንኪያስ ከየት መጣ? መቼም ብረት ከምድር ሆድ በብዙ ቁፋሮ የሚገኝ ማዕድን ነው። እርሱን በፋብሪካ አቅልጦ፣ ቅርጽ አስይዞ፣ ከገበያ ገበያ አቀባብሎ ከእኛ ዘንድ መድረሱን አሁንም እናስተውል።

ሻዩ ቅመም ይኑረው፣ ወይም ትንሽ ወተት ይግባበት ካልን ደግሞ፣ በአንዲቷ ስኒ ሻይ ውስጥ በትንሹ 500,000 ሰዎች ሊሳተፉባት እንደ ቻሉ መገመት ተገቢ ነው።

ተሳታፊዎቹ የጾታ፣ የዘር፣ የቀለም፣ የዕድሜ፣ የባህል፣ የሃይማኖት ገደብ ያልከለከላቸው የሰው ልጆች ሁሉ ናቸው! ዓለሙ ሁሉ አለበት።

እንግዲህ በአንዲት ስኒ ሻይ ውስጥ ራሳችን አለንበት፣ ሌሎቹም አሉበት። ስለ «ታሪክ» በተነጋገርንና በተመካከርንም ቁጥር ይህን ማሰብ ተገቢ ነው።

ታሪክ ምንም ይሁን፣ የማንም ይሁን፣ መቼም ይፈጸም፣ ግን የትም የትም ሰዎችን ያማከለ ሆኖ ይገኛል። ኑሮዋቸው በአሉታዊም ሆነ በአዎንታዊ ገጽታቸው ቢነሣሡም፣ ሰው ሰው ሽታልና የሚጠቅም ምንነት በውስጡ አለው።

በመሠረቱ፣ የሰዎች ፈጣሪ ሕያው እግዚአብሔር ነው። እነዚህ ሁሉ ተገጣጥመው ውጤት ያለው ሥራ እንዲሠሩ የሚያደርገው እርሱ ነው። እርሱ የሁሉ ገዥና ተቆጣጣሪ መሆኑን ያሳውቅ ዘንድ፣ ሁሉንም ከአንድ ወስዶ ለሌላው ሰጠ፤ እርሱ ኖሮ ሌላውንም አኑሮ የሚዘልቅበትን ዓለም የፈጠረው ራሱ ነው፤ እናም በሰዎች ታሪክ ውስጥ ተገኝቶ ታላቅነቱን ሳያቋርጥ ያስቀጥላል።

የዓለምንም ታሪክ ለመመርመር ብንሞክር፣ የቤተ ክርስቲያንንም ታሪክ አጥርተን ለማጥናት ስንጀምር፣ ጅማሪያችን ራሳችንን የምናገኝበት ሰፍራና ሰፊው ዓለም ሳይነጣጠሉ አብረው መንጓዛቸውን ማሰብ ግድ ነው።

ሰው ሆኖ ይህ ታሪክ «የእኔ ብቻ ነው፣» ያም «ገድል» የእነርሱው ነው ብሎ መጠበብ ሰፊውን የማንነታችንን መግለጫ በማጥፋት ያፋታናል፤ ተጋብተን፣ ተጣጥመን፣ ገጣጥመን ትክክለኛውን ምስል መመልከት ተገቢ ነው። ያኔ ብቻ ነው ታሪክን ተምረን፣ ተጋሪ ሆነን የምንገኘው።

እንግዲህ አንዲትን ስኒ ሻይ ከሰባተኛው ክፍለ ዘመን ዐቢይ ጉዳዮች ጋር አብረን ለማየት እንሞክር።

በመጀመሪያዎቹ 600 ዓመቶች ላይ ከዐረቢያ ምድረ በዳ እየተመመ ጦሩን ሰብቆ የወጣው «የእስላም» ጦር «አዲስን» ዓለም እንዴት እንደ ፈጠረ አብረን እንፈተሽ፡፡ ኢየሱስ ክርስቶስ በሞቱና በትንሣኤ ኃይል ዓለምን እያሸነፈ ያሰበት ዘመን የመጀመሪያዎቹ 600 ዓመታት እንደ ነበሩ መጻሕፍት ያብራራሉ፡፡ በእነዚህ ዓመታት ውስጥ፡-

1. ክርስትና አውሮፓን በእብዛኛው ሸፈነ፣ ሰሜን አፍሪካንና መካከለኛውን ምሥራቅ አጥለቅልቆ ክርስቲያን የሰፈነበትን ዓለም አስገኘ፡፡
2. ክርስትና የበርካታ አገሮችን ፖለቲካዊ፣ ባህላዊ፣ ማኅበራዊ፣ ግዛታዊ ልዩነቶችን ሁሉ በማቀራረብ፣ «ወጥ» የሚመስል ታላቅ መንግሥትን ወይም አንድነትን ፈጠረ፡፡
3. ክርስትና በዘላቂነት ለሁሉ መድረስ እንዲችልና፣ እርስ በርሱ የተረጋጋ ሥነ መለኮታዊ ትምህርት ይይዝ ዘንድ ጽኑ መመሪያ የሚሆኑትን መለኮታዊ ይዘት ያላቸውን 27 ቅዱሳን መጻሕፍትን ለይቶ በማውጣት አጽድቆ ተጓዘ፡፡
4. ክርስትና በሕያውነት ከተገለጠበት ዐቢይ ምልክቶች አንዱ በመሠረታዊ አስተምህሮው ላይ፣ ዓለም አቀፋዊ ግልጽ አዋጅን በማውጣት የነገረ መለኮትን ትምህርት አቅጣጫ እንዲይዝ በተከታዮቹ ዓመታት ውስጥ ጉባኤያትን ጠርቶ ተገቢ ውሳኔዎችን አደረገ፡፡ ለምሳሌ፡-

   በ325 - በኒቂያ «ክርስቶስ እግዚአብሔር ነው፡፡»

   በ381 - በቁስጥንጥንያ «መንፈስ ቅዱስ መለኮት ነው፡፡»

   በ431 - በኤፌሶን የሰው ልጅ ሁሉ በኃጢአት ደንካራ ነው፡፡

   በ451 - በኬልቄዶን-«ክርስቶስ እግዚአብሔር ነው፣ ሰውም ነው፡፡» የሚሉ መጽሐፍ ቅዱስ-ተኮር ውሳኔዎች ተገኙ፡፡ ይህም ለዓለም በክርስትና እማካኝነት ትሩፋቶች ሆኑ፡፡ ከዚያስ፡-

1. እንዲህ ያሸቀበው ክርስትና ባለበት በ600 ዓመት መጀመሪያ በ7ኛው ክፍል ዘመን ላይ «እስላም» በመሐመድ መሪነት

ዓለምን ናጠ፡፡ ይህ መናጥ ለ600ው ዓመት መዝጊያ በመሆን ሌላን ምዕራፍ አስከፈተ፣ ያም የእስልምና መስፋፋት ነው፡፡

2. የሞኖፊስት (Monophysite) እንቅስቃሴ እና ውዝግብ ፍጻሜ በማግኘት ሌላ አቅጣጫ ተያዘ፡፡ ሞኖፊስቶች የ451ን የኬልቄዶንን (Chalcedon) ጉባኤ ያወገዙ ቡድኖች ናቸው፡፡ እነርሱ ክርስቶስን በተመለከተ የሚያምኑት «ክርስቶስ» መለኮተ-ለጡ የሆነ ማንነት ያለው እግዚአብሔር ነው የሚል ነው፡፡ በአሁኑ ጊዜ አብዛኞቹ በግብፅ፣ በኢትዮጵያ፣ በሶሪያ እና አርሜኒያ ይገኛሉ፡፡ የኬልቄዶን ጉባኤ ግን፣ «ክርስቶስ አንድ ነው፤ ግን በዘላቂነት ያልተዋሀደ ሁለት ማንነት አለው፤ ፍጹም አምላክ፣ ፍጹምም ሰው» የሚል አቋም ያላቸው ናቸው፡፡ ከዚህም የተነሣ፣ ሞኖፊስቶችና ኬልቄዶናውያን በአንዱ የባይዛንታይን መንግሥት ሥር በመሆን የሚያደርጉትን ሥነ መለኮታዊ ውዝግብ፣ እስልምና ግብፅንና ሶሪያን በማሸነፍ፣ የሞኖፊስቶችን እንቅስቃሴ በመግታት የአዲስ ምዕራፍ ጅማሮን ፈጠረ፡፡
3. የፍራንክ መንግሥት መመሥረት፡- በሻርልማኝ (Charlemagne) መሪነት የምዕራቡ ዓለም «ዘ ሆሊ ሮማን ኢምፓየር» “The Holy Roman Empire”)ን ለመመሥረት አቅምን ያገኘበት የተለየ ጊዜ በመሆኑ፣ «ለአዲስ ዓለም» ጅማሮ የልዩነት መነሻ ነበር፡፡ ምሥራቁና ምዕራቡ በፖለቲካና በሃይማኖት የመለያየት አቅጣጫን የመያዝ ዝንባሌ ከ7ኛው ክፍለ ዘመን ጀምሮ መጥቆ እንደ ነበረ ማወቅ ተገቢ ነው፡፡ ባይዛንታይን በፓትሪያርክ፣ የሮሙ በሮም ፖፕ (ጳጳስ) መተዳደር ለሁለት የተከፈለ አስተዳደርን በመፍጠር የባህል፣ የአገዛዝ፣ የግዛትም ልዩነትን በማሳደግ፣ በ1054 ዓ.ም ለሬ ስንጥቅ መፈጠሩ ለዘመኑ የቀጣይ መነሻ ሆነ፡፡

እነዚህ ሦስት ክስተቶች ክርስትና በታሪክ ውስጥ ቀድመውት ከነበሩት ክፍለ ዘመናት በተለየ መንገድ እንዲንቀሳቀስ በማስገደዱ የመካከለኛው ዘመን መነሻ ተብሎ ሊቆጠር ይችላል፡፡

በዚህ አጋጣሚ፣ የዓለም ታሪክን በክርስትና አጀንዳ ዙሪያ መከፋፈሉ የሚኖረው ድርሻ ክርስትና በእምንታዊው ገጽታው በኅብረተሰቡ ዘንድ በጎ ተጽዕኖ የማድረግ አቅም እንደ ነበረው ያረጋግጣል::

መሐመድ እና የእስልምና ጅማሮ

መሐመድ የሃይማኖቶችና የንግድ ማዕከል በሆነችው በመካ ከተማ ተወለደ:: መካ በደቡብ ምዕራብ በመካከለኛዋ ዐረቢያ ዳርቻ ላይ የሚገኝ ስፍራ ነው:: በዚህ ከተማ በ570-571 ዓ.ም እንደ ተወለደ ይነገራል:: በኢኮኖሚና በኃይል ብርታት ከነበረው ነገደ ኲሬሽ (Quraish) የተወለደው ይህ ሰው አባቱን ያጣው ከመወለዱ ቀድሞ ነበር! እናቱም የሞተችው በዕድሜው ስድስት ዓመት ላይ ነበር፤ ከዚህም የተነሣ፣ በአጎቱ በአቡ ታሊብ (Abu Talib) ቤት አደገ፤ አጎቱም በኢኮኖሚ እቅሙ-ደካማ በመሆኑ መሐመድ ለእነርሱ አደረ:: ይህ አገልግሎቱ ለእረኛው ጠቃሚ ነበር፤ ኋላም በዕድሜው 25ኛ ዓመት ላይ በዕድሜ ከምትበልጠው ባለጠጋ ሴት፣ ከከድጃ (Khadijah) ጋር ተጋብቶ ውጤታማ ባደረገው የንግድ ዓለም ውስጥ ገባ:: በ595 ዓ.ም ካገባት ከዚህች ሴት፣ ሁለት ወንዶችንና አራት ሴቶችን አገኘ::

የመሐመድ የንግድ እንቅስቃሴ ከመካ ተነሥቶ ዐረቢያን እያቋረጠ መመለስ ስለ ነበረ፣ ከአይሁዶች እና ከክርስቲያኖች ጋር ስለ እምነታቸው ይወያይ ጀመር:: በተያያዥም፣ የዐረቦችን ነገዳዊ አምልኮን (tribal paganism) በእግባቡ አጠና::

ቁጥራቸው ትንሽ ቢሆንም፣ በኢኮኖሚ ያየሉ አይሁዶች ከመሐመድ ጋር ቀጥተኛ ግንኙነትን ከንግዱ መንሥኤ የተነሣ ሲፈጥሩ፣ ክርስቲያን-ነክ ትምህርቶችን ከሚከተሉት በአገሩ ከበዙት ሞኖፊስቶች «የክርስቶስ ትስብእት በመቀላቀልና በመዋጥ ጠፍቶ የመለኮት ባሕርይ ብቻ ቀርቷል፣» ከሚሉት ጋር ተገናኘ:: ከንስጥሮሳውያንም ጋር በመገናኘት «ኢየሱስ ሁለት የተለያየ ባሕርይ ብቻ ሳይሆን፣ ሁለት የተለያየ ማንነት አለው» (Christ not

only had two distinct natures, but was two distinct person.) ከሚሉት ጋር መሐመድ ደጋግሞ ተገናኘ::

በመጠን አናሳ የሆኑት ኬልቄዶናውያንም «ከትሥጉቱ (incarnation) በኋላ አምላክነቱና ትስብእቱ ያለመቀላቀልና ያለ-መለዋወጥ፣ ያለመከፋፈልና ያለ መለያየት ይገኛል» ከሚሉት ጋር ሰፊ ንክኪ ኖረው:: በትይዩ፣ ዐረቦች ሆነው ግን ባዕዳን አምልኮን እየተዉ በአንድ ፈጣሪ የሚያምኑትም በወቅቱ ነበሩና ከእነርሱም ጋር ተዋወቀ:: ይህ ሰው ከንግዱ ጉዞ በዐረፈ ቁጥር ከመካ አጠገብ ወደተገኘው ወደ ሒራ ተራራ በመሄድ ከዋሻው ውስጥ አስተንትኖትን (Meditation) ማድረግ ምርጫው አደረገ:: መሐመድ ጨዋ፣ አጥልቆ አሳቢ፣ ለእምነት የተሰጠ፣ ሀብታም ሲሆን፣ ድሆችን በመርዳት ታዋቂ ሰው ነበር:: ይህ ሰው በአረማዊ እምነት ያልረካ፣ እውነተኛ አንድ አምላክን ለማወቅ የሚጥር ሰው እንደ ነበር እስልምናን ተቃዋሚዎችና ደጋፊ የታሪክ ጸሐፊዎች መስክ ረዋል::

***

በዚህ ሰው ሕይወት 610 ዓ.ም የተለየ አቋምና ትምህርት ይዞ እንዲወጣ አደረገው፣ ያም በዓለም ታሪክ ውስጥ የእቅጣጫና የአስተሳሰብ፣ የእምነትንም የለውጥ ንቅናቄ ፈጠረ::

መሐመድ እንደሚለው፣ በዋሻው ሳለ ገብርኤል ተገልጦ የአላህ ነቢይ አድርጎ ጠራው፤ አላህ በዐረብኛ «እግዚአብሔር» ማለት ነው፤ ክስተቱ መሐመድን ስላስደነገጠው፣ ወደ ከድጃ በመሄድ፣ «ገብርኤል ይሁን ሴጣን» ያናገረኝን አላውቅም ብሎ ነገራት::

በዚህ ጊዜ ከድጃ፣ «ለቅን ሰው እግዚአብሔር መልእክተኛውን ይልክለታል እንጂ አያታልለውም» በማለት በዚያ የሚሆነውን እንዲከታተል መከረችው! ኋላም ይዞት ለመጣው እምነት ቀዳሚ ተቀባይ ሆነች! እንዲህ ለማለት የበቃችው ከድጃ ብዙዎች እንደሚስማሙበት «ባሪያህ ይሰማልና ተናገር» ብሎ ኤሊ ለሳሙኤል የመከረበትን የታሪክ እውቀት በማወቋና ለክርስትና እምነት እንግዳ ባለመሆኗ ከተማረችው እንደ ነገረችው ይታወቃል::

ከዚህን ጊዜ በኋላ አዲሱ አምነት «እስላም» (Islam) ወይም ታዛዥ የሚል ፍቺ ኖሮት መስፋፋት ጀመረ::

እምነቱ አምስት ተግባራዊ ኃላፊነቶችን በማስተዋወቅ ላይ ተመሥርቷል:-

1. ሻሀዳድ (Shahadah)- እምነትን መግለጽ «ከአላህ በቀር አምላክ የለም መሐመድ የሱ ነብይ ነው::»
2. ሳላ (Salah)-ፊትን ወደ መካ በማድረግ በቀን አምስት ጊዜ መጸለይ::
3. ዘካ (Zakah)-ለተቸገሩ ሰዎች ገንዘብን እና የመሳሰሉትን መስጠት::
4. ጾም (Swm)-በረመዳን ወር መጾም::
5. ሐጂ (Hajj)-ወደ መካ በሕይወት ዘመን አንዴ እንኳ መጓዝ:: ከእነዚህ ከአምስቱ ጋር መቆጠር አለበት የሚባለው ጂሀድ (Jihad) ወይም «ቅዱስ ጦርነት» ነው:: ይህ ጦርነት ሁለት አቅጣጫ አለው፤ አንደኛው መንፈሳዊ ሰው በመሆን ከራስ ጋር ትግል በማድረግ የአላህን ፈቃድ ለመፈጸም መጣር ሲሆን፣ ሁለተኛው እስልምናን በመስበክ፣ በመጻፍ፣ በዲፕሎማሲያዊ እና በጦር ኃይል የማስፋፋት ጥረት ሁሉ በጂሀድ ይጠራል *(2000 Years of Christ Power,* p.20)::

ይህ እስልምና በዐረብ ዓለም በመስፋፋት፣ በነገዶች መካከል የነበሩ ክፍፍሎችንና ጦርነቶችን በመግታት ወደ መቀራረብ አምጥቷል:: በተያያዥ፣ እምነቱን ለማስፋፋት የጦር ኃይልን በማደራጀት ሰፊ የወረራ እንቅስቃሴ በማድረግ ከሕንድ ምሥራቅ እስከ ስፔን ምዕራብ ድረስ ዘምቷል፤ ይህም እስልምና የእልክል መጠጥን ባለመፍቀዱ፣ እንዲሁም የሮም መንግሥት ክርስትናን በተቀበሉት ላይ የጫነውን ግብር በማንሣት ሰፊ ተቀባይነትን ሲያገኝ፣ በዋናነት ግን በክርስትና ላይ ሌሎች የሚያነሡትን የእስተምህሮ ሥላሴን፣ የእስተምህሮ ክርስቶስን ውዝግብ-እንሺ ጥያቄዎች እስልምና የመሰለ ተደርጎ መቆጠሩ እና በክርስቲያኖች መካከል እስተምህሮአዊ ግጭቶች የመፈጠራቸው መንሥኤ ለመስፋፋቱ ፍጥነትን ጨምረውለታል::

በተያያዥ፣ በ7ኛው ክፍለ ዘመን ላይ የባይዛንታይን መንግሥት አቋምም እስልምና በቀላሉ ተስፋፊ እንዲሆን ብቃትን ሰጥቶታል:: በተለይም ከላይ እንደ ተጠቀመው በ451 በኬልቄዶን ጉባኤው ውሳኔ መሠረት በግሪክ፣ በባልካኖች፣ በትንሿ እስያ ያሉ እብያተ ክርስቲያናት በጠንካራ አቋም ላይ በመገኘት ስፊውን ጎራ ሲይዙ! ሞኖፊስቶች ደግሞ የ451ዱን ውሳኔ በመቃወም ሶሪያ እና ግብፅን በመደገፍ ጎራ ከፍለው ይጋፉ ነበር::

በዚህ ሁኔታ ውስጥ ሳሉ የፋርስ ጦርነት አረማዊ እምነቱን ይዞ 606-29 እየገፋ መጥቶ ሶሪያንና ግብፅን አሸንፎ ያዘ:: ሕዝቡ የባይዛንታይንን መንግሥት የጠላበት ወቅት ስለ ነበረ፣ እምነቱንም ግዛቱንም ገበረ:: እንዲህም ቢሆን ግን ከ610-41 ያስተዳድር የነበረው የባይዛንታይን ንጉሠ ነገሥት ሐራኪአስ ወታደሮችን አደራጅቶ 622-28 ባደረገው ጦርነት በፋርሳውያን ተይዘው የነበሩትን ሶሪያን እና ግብፅን በማስመለስ እስከ ፋርስ ዋና ከተማ ነነዌ ድረስ ዘለቀ:: ከድል በኋላ ግን አቅሙ ሁሉ ሳስቶ በነበረበት ወቅት እስላሞች በሙሉ ኃይላቸው በመንቀሳቀሳቸው የመመከት አቅሙ ጠፋ::

በዚህም ምክንያት ከ632 ከመሐመድ ሞት በኋላ አቡበክር ሶሪያንና ፋርስን ሲያስገብር፣ በ635 በዑመር መሪነት ደማስቆ ተያዘች፤ በ637 ኢየሩሳሌም ገበረች! በ640 ግብፅ እጇን መሉ ለሙሉ ሰጠች፤ በ641 እሌክሳንደርያ በእስላሞች እጅ ወደቀች:: የሞኖፊስት እንቅስቃሴ አራማጆች ጦረኞቹን ከ«ባይዛንታይን ነፃ አውጪዎች» በማለትም ተቀበሉ::

በመካከላቸው ክርስቲያናዊ የሥነ መለኮት ክፍፍል ባይኖር ኖሮ ግብፅ ለዐረቦች የማይበገሩ ኃያላን እንደ ነበሩ ይታወቃል:: በምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ዘንድ ካሉት አምስት (5) መንበሮች ሦስቱ በእስልምና ተረቱ፣ ኢየሩሳሌም፣ እንደ እንጻኪያ ሶሪያ እና እሌክሳንደርያ በሙስሊም ተያዙ፤ በ8ኛው ክፍለ ዘመን መግቢያ

ላይም አፍጋኒስታንና ሰሜን ሕንድ በዐረቦች ጦርነት በመሸነፍ ለእስልምና አደሩ፡፡

ሙስሊሞች እየገፉም በሜዴትራንያን የሚገኙትን ደሴቶችም ተቆጣጠሩ፡፡ ቆጵሮስን በ648፣ በ651 ደግሞ ከትንሹ እስያ በታች ያሉትን ግዛቶች ያዙ፣ አርሜኒያንም በስፋት ማረኩ፡፡ ኋላም ከፍተኛ ጦር በመምራት በተከታታይ ለአምስት ዓመታት (673-78) በመዋጋት ኮንስታንቲኖፕልን ለማሸነፍ ጥረት አደረጉ፡፡ ቢሆንም፣ ከ«ግሪክ እሳት» «Greek fire» የተነሣ ተጠቅተው ማሸነፍ ሳይችሉ ቀሩ፡፡ «የግሪክ እሳት» የኬሚካል ውሁድ በመሆኑ በውኃ አይጠፋም፤ ውኃ የበለጠ ኃይሉን በማደስ የጠላትን ጦር ማጥቃት የሚያስችል ተዋጊ ነው፡፡ የዘመኑ «ኒውክሌር ቦምብ» ማለት ነው፤ ኮንስታንታይን 4ኛ (668-85) ባደረገው የመረረ ጦርነትም እስላሞች ሰላምን ለመመሥረት በመስማማታቸው ጦረራው ቆመ፡፡

ወደ ምዕራብ ያደረጉት እንቅስቃሴም በ732 የፍራንክ ጦር በቻርለስ ማርቴል (መዶሻ ማለት ነው) ጄኔራልነት በመመራት የእስላምን የምዕራብ አቅጣጫ ጦረራን ስፔን ላይ ገታ፣ መገታቱም ለተከታታይ 700 ዓመታት ያለምንም ችግር ቀጠለ፡፡

ሙስሊሞች ይህን ሁሉ ለማስገበር ብቃታቸው አንድነታቸው ነበር፤ ይህ ግን ብዙም ሳይቆይ ከ656 ከኦቶማን 3ኛው ከሊፋ ሞት በኋላ (Ottman the third Calliph) ክፍፍል ተፈጠረ፡፡

አንደኛው ክፍል የጨለማውን ዓለም ሊመራ የሚገባው የመሐመድ ቤተሰብ ሲሆን፣ የአክስቱ ልጅ አሊ መስመሩን ይዞ መዝለቅ አለበት በማለት የተነሣው ሺያት አሊ (Shiat Ali) በመባል የሚጠራው ሲሆን፣ ይህ አቅጣጫ በእግዚአብሔር ከተመረጠው መሐመድ ዘር የመጣው ብቻ ሕያው ገዥያችን ይሆናል ይላሉ፡፡

ሁለተኛው ክፍል ሱኒስ (Sunnis) ተብለው የሚጠሩት ሲሆኑ፣ መሪዎቻችንን ለማግኘት የግድ የመሐመድ ዘር መሆን የለበትም፡፡ የሕዝቡ መሪዎችና ሽማግሌዎች በነፃ ምርጫ በመምርጥ ይምሩን ይላሉ፤ እነዚህኞቹ የመረጃ ምንጫቸው ቁርአን፣ ሀዲት እና ጁማ (Qur'an, hadith, juma) ናቸው፡፡

ይህ ክፍፍል የእርስ በርስ ጦርነትን በመካከላቸው በመፍጠር ልዩነታቸውን በመተላለቅ ገለጹ፡፡ አራተኛው አሊ መምራት ከሺያት ጀመረ፣ ግን በ661 ተገደለ፤ 5ኛው ከሊፋ ከሱኒ ሥልጣን ይዞ 661-80 ቆየ፣ ግና አንዱ በሌላው ላይ እየተነሣ የገዛ የውስጥ ችግራቸው ጉዞአቸውን ገታ፡፡

በአሁኑ ጊዜ የሺያት እንቅስቃሴ ከለፈነባቸው አገራት አንዷ የኢራን (የፋርስ) ግዛት ነች፤ በስፋት ያሉት በዚህ ቢሆንም፣ በአሁኑ ጊዜ ከመላው እስላም ጋር ሲቆጠሩ እየቀነሱ በመምጣት ከ100/10 ን ብቻ ይይዛሉ፡፡

በትይዩ፣ ቤተ ክርስቲያን ሙስሊሞች በሚያስተዳድሩበት አገራት ዘንድ ምን ትመስል እንደ ነበር ማወቅ ተገቢ ነው፡፡

ሙስሊሞች በዘመኑ እስልምናና ያልተቀበሉትን የዐረብ ሕዝቦች መነሻቸው ሆኗልና ይቀበሉት በንድ ማስገደድ እንደሚያስፈልግ በማመን ከፍተኛ ጫና ፈጠሩ፡፡ ከመነሻ ግዛታቸው ውጭ ያሉትን ግን የዲፕሎማሲ መፍትሔን የመስፋፊያ ዘዴ በማድረግ መጠቀምን መረጡ፡፡ ፋርስን በያዙበት ጊዜ የቤተሰባዊውን እምነት የ(Zoroastrian) ተከታዮች አልተቃወሙም፡፡ አይሁዶችንና ክርስቲያኖችንም የአንድ አምላክ አማኞች ነን በማለት ተጽዕኖን አላመጡም፣ በሶሪያና በግብፅ ያሉትን ሞኖፊስቶችንም እስከ ገበሩአቸው ድረስ አላጠቁም፡፡ የንስጥሮስ ተከታይ የነበሩትን የፋርስ አማኞችንም አልተተናኮሉም፡፡

በተለይ በደማስቆ የሚገኘው የቅዱስ ዮሐንስ ቤተ ክርስቲያን እስከ 750 ዓ.ም ድረስ ክርስቲያኖችና ሙስሊሞች አምልኮ ይፈጽሙበት እንደ ነበር ይታወቃል፡፡

ይህም ቢሆን ግን፣ በሙስሊም መንግሥት ሥር የነበሩ ክርስቲያኖች ተጽዕኖ ነበረባቸው፡፡ ከተጽዕኖዎቹ ጥቂቶቹ፣ እንደ ሁለተኛ ዜጋ ይቆጠራሉ፣ በገቢ ላይ ያልተመሠረተ ግብርን ይከፍሉ ዘንድ ይደረጋሉ፣ ሠይፍና ፈረስ ሊኖራቸው አይገባም፣ በሕዝብ መካከል ሲገኙ ክርስቲያን መሆናቸው እንዲታወቅ የተለየ ልብስ እንዲለብሱ ይደረጋል፣ በሕዝብ መካከል ሲገኙ ክርስቲያን መሆናቸውን የሚያሳውቅ መስቀል ወይም የመላሰሉ ጌጦች

አያደርጉም፣ በአምልኮአቸው ለዓት ከበሮ እና የሙዚቃ መሣሪያ አይጠቀሙም፣ ጋብቻ በክርስቲያንና በሙስሊም መካከል አይፈጸምም:: ከዚህ ሁሉ በላይ ግን፣ ወንጌልን ወደ እስላሞች ማድረስ ክልክል ነው፣ ከእስልምና ወደ ክርስትና የመጣ ሙስሊምም በሞት ይቀጣል::

እንግዲህ በእነዚህ ሁሉ የተገደቡ ክርስቲያኖች ቁጥራቸው ቀስ በቀስ እያነሰ በመሄድ መሳው ሙስሊም መሆኑ አይደንቅም:: ብዙ ስመ-ክርስቲያኖች ሙስሊም ሆነው ለመገኘት አጃቸውን የሰጡት ሙሉ የዜግነት መብት ያገኙ ዘንድ በመፈለግና ከመሳቀቅ ነጻነትን ለማግኘት በመምረጥ መሆኑን ልብ ማለት ተገቢ ነው *(2000 Years of Christ Power,* p.28)::

የክርስቲያኖች ለእስልምና ምላሽ

ሙስሊሙ ዓስም በግዛቱ ክርስቲያን ማድረግንና ወንጌልን መስበክ በመከልከሉ የወንጌል ስርጭት ተገታ:: በተይዩ ክርስቲያኖች ልንታዘዘው የሚገባው እግዚአብሔርን ነው በማለት በጊዜው ሁስት ሙከራዎችን አደረጉ::

ጌታቸው፣ «ወደ ዓለም ሁሉ ሂዱ ወንጌልንም ለፍጥረት ስበኩ» ባላቸው ትእዛዝ የተነሣ እስልምናን በጦርነት መቋቋም፣ እንዲሁም በጽሑፍ መዋጋትን ሥራዬ ብለው ያዙ:: ጦርነቱ እስልምናን ለመግታት፣ እንዲሁም የተያዙ ይዞታዎችን በማስለቀቅ፣ የኃይል ሚዛንንም ተጠሪ በማድረግ ክርስትናን ለማስፋፋት የተሻለ አማራጭ ሲሆን፤ በትይዩም፣ የእስልምና ድርሳናትን ከመጽሐፍ ቅዱስ አኳያ በመመርመር የተቃውሞ ጽሑፎችን በመጻፍ የመቋቋም ጥረት ፍሬያማነትን አምጥቷል::

ትምህርት ላይ በጊዜው የነበሩ የዐቃቤ እምነት ጸሐፊዎች:- ሀ) በመሐመድ፣ ለ) በእስተምህሮተ እግዚአብሔር ላይ ለፊ ሥራ ሠርተዋል፤ በጊዜው በመጽሐፈ ራእይ በተጻፈለት ሐሰተኛ ነቢይ እርሱ መሆኑን በማሳወቅ፣ በትይዩም ሙስሊሞች በዮሐንስ 14:16 «ሌላው አጽናኝ» የተባለለት ዐውዳዊ ፍቺ መሐመድን ሳይሆን፣ መንፈስ ቅዱስ መሆኑን አስተማሩ::

እስተምህሮ ሥላሴን በተመለከተም፣ እስልምና፣ ይሁዲነት፣ እና ክርስትና የአንድ አምላክ አማንያን የሚለው የጋራ ግንዛቤን አስመልክቶ፣ እስልምና ክርስትናን እንደ ብዙ አምላክ አምላኪ የቆጠረበትን በማረም፣ እንዲሁም የኢየሱስን አምላክነትና ሰውነት በመግለጥ በውስን የተሻለ የነገረ መለኮት ደረጃ ላይ ተደረሰ::

ምዕራፍ ሃያ ስድስት

ሊዮ እና 717

በክፍለ-ዘመኑ መካከል የሚገኙት ዓመታት ለባይዛንታይን መንግሥት የጦርነት ዘመኖች ነበሩ:: የምሥራቁ የሮማ መንግሥት በድግግም ከሦስት የተለያዩ አቅጣጫዎች ጦርነቶች ነበሩበት::

አንደኛው፣ ከሙስሊም ዐረቦች እና በመካከለኛው ምሥራቅ ከሚገኙት ቱርኮች ጋር::

ሁለተኛው፣ በባልካን ከሚገኙ አረማውያን ነገዶች እና ከስሜኑ ሕዝብ ጋር::

ሦስተኛው፣ በምዕራብ ካሉ «ክርስቲያን መንግሥታት» ጋር ጦርነቶች ነበሩበት:: ባይዛንታውያን በመጠቃት ግዛታቸውን ሲያጠብቡ፣ በማሸነፍ ግዛታቸውን ሲያስጠብቁ የነበረበት ወቅት ያህ የዘመን ክልል ነው::

ጥቃቶች ቢኖሩም፣ ባይዛንታይን በሥነ ጥበብ፣ በሥነ ጽሑፍ፣ በነገረ መለኮት፣ በመንፈሳዊ ሕይወት ምንነት ላይ ለዓለም ገጸ በረከትነቷ አልተቋረጠም ነበር::

ሊዮ የኢዙሪያን (Leo the Isauran, 717-41) ተወለደባት የተባለችው በትንሿ እስያ የምትገኘውን የስፍራ ስም መለያው አድርጎ መንግሥቱን በባይዛንታይን ሲጀምር፣ መሠረታዊ ለውጥም በምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን እንደ ጀመረ ታሪክ ይዘክራል::

ሊዮ የመንግሥት ሥልጣን ይዞ ሥራ ሲጀምር የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን በምስል እና በሥዕል የምትፈጽመው አምልኮ ስሕተት በመሆኑ፣ የክርስቶስ ነው ብለው ከቀረጹት ምስል ጀምሮ

የማርያም፣ የመላእክት እና የቅዱሳን አባቶች ቅርጸችና ሥዕሎች ይወድሙ ዘንድ ወሰነ።

ይህ በሲዮ አጠራር «ባዕድ አምልኮ»ን የመግታት እንቅስቃሴ ለተከታታይ 120 ዓመታት የምሥራቅ አገራትን የሁከት መናኸሪያ፣ የአሳብ ልዩነትና የአቋም መለያያ አድርጎት ኖረ።

እርግጥ፣ የምሥራቅ ኦርቶዶክስ የቤተ ክርስቲያን ሕንጻዎች ጉልላት የላቸውም፣ የዐውደ ምሕረቶቹ የመቆሚያ አትራኖስ የላቸውም፣ ኦርጋንና ሌሎች የሙዚቃ መሣሪያዎችን አይጠቀሙም። ምስሎችን ግን ይጠቀሙ ነበር። ከምስሎቹ አጠገብ በመገኘትም ሻማ (ጧፍ) በማብራት፣ ጸሎትን ያደርጉ ነበር።

የዚህም የመነሻ ምክንያታቸው «በምድር የምንፈጽመው ጸሎተ አምልኮ በሰማይ ካሉት ጋር የሚያገናኝ ድልድያችን ነው፣» ይሉ ነበር። በተጨማሪም ምስሎች፣ በመመለክ ወደ እግዚአብሔር የሚያደርሱ መሰላሎች ወይም በሮች በመሆን ያገናኙናል ይላሉ። በተያያዥም፣ «የእነዚህ ምስሎች ባለቤቶች ከእግዚአብሔር ጋር አገናኝ ድልድይ በመሆን ምልጃን ያደርጉልናል፣» ብለውም ያምኑ ነበር።

ይህ ግን ውዝግብ ይፈጥርበት ዘንድ ሊዮ እና ተከታትለው የነገሡት መሪዎች በመቃወም ጻኑበት።

በተለይም ሊዮ 717 «ይህን በሚፈጽሙት ሁሉ ላይ ጦርነት አውጂያለሁ፣ ይህንንም ለማስፈጸም ከእግዚአብሔር ተልኬያለሁ፣ መንግሥቴ ከምስል አምልኮ ይጸዳ ዘንድ ግድ ነው። ይህ በተግባር ካልዋለ፣ የእግዚአብሔር ቅጣት በምስል በማያምኑት በሙስሊሞች እጅ መውደቅ ይሆናል፤ እኔ ንጉሣችሁም ካህናችሁም ነኝና 'አስወግዱ'» በማለት ያለውን ኃይል ሁሉ በመጠቀም ተንቀሳቀሰ።

በዚህ አቋሙ የመንግሥቱ ወታደሮች በውሳኔው ክንኑ ቆሙ፤ ቀሳውስትና መነኮሳት ግን ተቃወሙት፤ በአብዛኛው ምስልን ማስተናገድ የጀመረውም ሕዝብ አጉረመረመ። በዚህም የሲዮ ውሳኔ ሁለት የተሰያየ አቋም ባላቸው ሕዝቦች መካከል ተገዳዳሪ ሆነ- «ምስል ይወገድ» የሚሉት ምስል ለባሪዎች፣ ከምስል አፍቃሪዎች ከምስል አራጋቢዎች ጋር ተያዩ።

ሊዮ በ726 የምስል አፍቃሪዎች አቋም ይገታ ዘንድ በኮንስታንቲኖፕል የቆመውን ታላቅ ምስለ-ክርስቶስ ይጥሉት ዘንድ ወታደሮችን አዘዘ፣ እነርሱም መሰባበር ጀመሩ። የከተማዋ መድመቂያ የነበረው ይህ ምስል እየፈረሰ መሆኑን ያየች ሴት ሮጣ ሄዳ የወታደሩን አናት በማዕድ ቤት ዕቃዎቿ መምታት ጀመረች፣ ወዲያውም ሁሉም የበኩሉን አድርጎ ወታደሩ በሕዝብ ዐመፅ ተገደለ።

ሊዮም ይህን በፈጸሙት ሁሉ ላይ የበቀል በትሩን አሳረፈ። በዚህ ጊዜ እርሱን በመቃወም በኢጣሊያ ያሉ ተቃዋሚዎች ሰልፍ ወጡበት፣ ከባይዛንታይን ጋር የሚኖረውንም ግንኙነት እንፈልግም ብለው ዐመፁ።

ሊቀ ጳጳሳት ግሪጎሪ ዳግማዊም (ጎርጎሪዎስ፣ 715-31) ሕዝቡን በማነሣሣት በኢጣሊያ የዐመፅ እንቅስቃሴ እንዲጀመርና እንዲስፋፋ ፈቀደ፤ ጎርጎሪዎስ ሰአፍቃሪ ምስሎች በመወገን ይህን ሲያደርግ ሁለት ምክንያት ነበረው፡- አንደኛው፣ ቤተ ክርስቲያን ምስልን ስለ መጠቀሟ የነገረ መለኮት ትምህርት ያፈቅዳል። በትይዩም፣ በምዕራብ ቤተ ክርስቲያን ምስል መጠቀም እንደ ምሥራቁ ባለማደጉና ችግር ፈልፋይ ባለመሆኑ ቀውስን አይፈጥርም። ሁለተኛው፣ «ምስል-ለባሪ መሪዎች በቤተ ክርስቲያን ጉዳይ ላይ የበላይ በመሆን የማስፈጸም መብት የላቸውም፣ ምንጊዜም ቤተ ክርስቲያን የመንግሥት በላይ መሆኗን መገንዘብ ይገባል» ይላል። ይህ እንቅስቃሴ ውሎ አድሮ ምሥራቅን ከምዕራብ ለመክፈል አቅም የኖረው የመነሻ እርምጃ መሆኑን ታሪክ ያስተዋውቃል።

በ730 ሲዮ ምስል-አፍቃሪ የሆነውን ፓትሪያርክ ገርማነስ ቀዳማዊን (Germanus I, 715-30) ወደ ግዞት አውርዶ፣ ምስል-ለባሪ የሆነውን አናስታሺየስን (Anastasius, 730-54) ሾመ። ይህም ሰው ለሲዮ በመታዘዝ በብዛት ምስልን ይጠቀሙ የነበሩ ገዳማትን በዘበዘ፣ አስወገደም፣ ብዙዎች መነኮሳትም የሚይዙትን ያህል ምስል ይዘው ወደ ምዕራቡ ዓለም ኮበለሉ።

ኋላም የሲዮ ልጅ ኮንስታንታይን 5ኛ (Constantine V, 741-75) ሥልጣን በያዘ ጊዜ የአባቱን ፈለግ በመከተል የማስወገድ

ዘመቻውን አጧጧፈ፤ በበርካታ ገዳማት ያሉትን መነኮሳት በማስወጣት የጠና የመስፈሪያ ጣቢያ አደረጋቸው።

ምስል አፍቃሪ-የነበረውን «ቅዱስ» እስጢፋኖስ ዘ አወዘንተስንም ንጉሡ (Stephen of Saint Auxentus) በ767 አስገደለው። ይህን ከማድረጉ በፊት ግን እስጢፋኖስ ተስሚና ተወዳጅ ሰው በመሆኑ፣ ወደ አንዲት ደሴት በግዞተኝነት እንዲዛወር አደረገው፤ በኋላም መልሶ ወደ ቆንስታንቲኖፕል በማስመጣት አሳሰረው። በዚህ ወቅት ምስል-አፍቃሪ የሆነው ሕዝብ እስር ቤቱን ከበበ፤ እስጢፋኖስም በእስር ቤት ውስጥ ቤተ ክርስቲያንን አቋቁሞ አምልኮተ-እግዚአብሔርን ጀመረ። ከዚህ በኋላ ነበር ኮንስታንታይን ይህ ሰው እንዲገደል ያዘዘው። ወታደሮችም «የመንግሥቱ ተቃዋሚ ይሄ ነው በድንጋይ ውገሩት» በማለት በወገሩ ተገደለ።

ምስል-አፍቃሪያን ከዚያን ጊዜ ጀምሮ እስጢፋኖስ አዲስ ሰማዕት በማለት ጠሩት። በ754 ኮንስታንታይንም 338 ጳጳሳትን በመጥራት ኮንስታንቲኖፕል ላይ ጉባኤ አደረገ። ይህ ጥሪ ምስል-ጠሎችን ያማከለ እንጂ፤ ምስል-አፍቃሪ ከነበሩት ከአንጾኪያ፣ ከእስክንድርያ፣ ከኢየሩሳሌምና ከሮም ያሉ ጳጳሳትን አላካተተም። በውሳኔውም፣ «ምስል ለቤተ ክርስቲያን መንፈሳዊነት የሚያግዘው ምንም ነገር የለም፤ ጣዖተ አምልኮን ያስፋፋል እንጂ» በሚል ተደመደመ።

በምስል አፍቃሪዎች ላይ ያለ ስደትና ግድያ ረገብ ያለው በኮንስታንታይን ልጅ በሊዮ 4ኛ (Leo IV, 775-80) ጊዜ ነበር። የዚህ ሰው ሚስት ለምስል የወገነች ስለ ነበረ፣ ባለቤቷ ስደቱን እንዲገታ አግባባች፤ ሆነላትም። ባለቤቷ ከሞተ በኋላ ደግሞ፣ ሰንግሥና ባልደረሰው በልጇ በኮንስታንታይን 6ኛ ቦታ (Constantine VI, 780-97 ዓ.ም) በመንገሥ የቀደሙት መሪዎች የሄዱበትን ጎዳና ተቃራኒውን ተራመደች፤ በ787ም ታላቅ ጉባኤን በኒቂያ ጠራች። ይህ ጉባኤ ከ325 በኋላ የተደረገ የኒቂያ ድጋሚ ስለ ነበረ፣ ሁለተኛው የኒቂያ ጉባኤ ተብሎ ይጠራል።

ጉባኤውም ምሥራቃውያንና ምዕራባውያንን የጠቀለለ በመሆኑ፣ «ሁሉን አቀፍ ጉባኤ» በመባል ይጠራል። በዚህ ጉባኤ የተወሰነው

ምስል አፍቃሪዎች እንዳይሰደዱና ተቃውሞ እንዳይደርስባቸው የሚል ነበር። ኋላ ግን በ802 ሞግዚተ መንግሥት የነበረችው ኢሬኒ (Irene) ከተገለበጠች በኋላ ነገሮች ሁሉ ወደ የሊዮ የመነሻ ውሳኔ ተመለሱ። ከዚያም በኋላ በመንግሥቱም በተከታታይ ሥልጣን ላይ የወጡት ምስል-ሰባሪ (ጠል) ሆነው በመገኘታቸው፣ ብዙዎችን ጨረሱ፤ ብዙዎችም ተሰደዱም።

በምስል ላይ የተነሣው ልዩነት ግን ለመጨረሻ ጊዜ የተጠቃለለው በቴዎዶራ (Theodora) የሥልጣን ዘመን ሆነ። ይህቺ ንግሥት ስለ ልጇ ሚካኤል ሣልሳዊ (Michaei III) ሞግዚት በመሆን ሥልጣን ያዘች። ሴቲቱ በ843 ጉባኤን በመጥራት በኒቂያ በ787 ተወስኖ የነበረውን የምስል-አፍቃሪ ውሳኔን ተግባራዊ እንዲሆን አደረገች። ይህም በምሥራቅ ቤተ ክርስቲያናት ዘንድ «የኦርቶዶክሶች ድል» "The Triumph of Orthodoxy" በመባል ተጠራ። ከዚህን ጊዜ ጀምሮ ምስልን በመጠቀም ማምለክ የማይከለክል የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያናት መለያ በመሆን፣ ኦርቶዶክሶች በይፋ «ምስሎች ሰማይንና ምድርን የሚያገናኙ ድልድዮች» ናቸው በማለት በይፋ ይጠሯቸው እና ያምኑባቸው ጀመር።

በምስል ላይ ተቃውሞ በሊዮ ከተጀመረበት ጊዜ ጀምሮ በመንግሥትና በቤተ ክርስቲያን መካከል ግጭቶች ኖሩ። ይህ ይፈጠር ዘንድ ካደረጉት ምክንያቶች አንዱ፤ «የቤተ ክርስቲያን የበላይ መንግሥት ሊሆን ይገባዋል» የሚል ፖለቲካዊ አጀንዳ ሲሆን፤ ይህም በየጊዜው የነገሡት ነገሥታት ፍላጎት እንደ ነበር ከታሪክ ማረጋገጥ ይቻላል። ይህን ማለት ከሚያስችሉ ምክንያቶች አንዱ፤ በርካታ የምሥራቁ መንግሥት መሪዎች ምስሎችን ቢቃወሙም፤ በየራሳቸው ስም የተሠሩትን የገዛ ምስሎችና ቅርጾችን ግን መከበሪያቸው በማድረግ በየአደባባዩ አቁመው ነበር።

***

ለምን ይሆን ብዙ ጦርነት የተደረገበት የተቃውሞ እንቅስቃሴ በ843 በተደረገው ውሳኔ እልባት በማግኘት የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን በምስል አፍቃሪነት የጸናችው? ይህን መመለስ

የምንችለው በሁለቱም ወገን ተነሥተው የነበሩ መሠረታዊ ገለጸዎችን ማወቅ ስንችል ነው።

ገለጻ አንድ

ምስሎች ከአሥሩ ትእዛዛት ሁለተኛውን ይጻረራሉን? ለዚህ ምላሽ ምስል-ጠሎቹ የሚሰጡት መልስ አዎን የሚል ነው፤ ምስል ወይም ሥዕል የሚያስፈልግ ቢሆን እንኳን ኅብስትንና ወይንን የሚገልጸው «የጌታ ራት» የመግለጫ ሥዕል፣ እንዲሁም ስቅለቱ የሌለበት መስቀሉን ብቻ የሚገልጸው ምስል ብቻ ተፈላጊ ሊሆን ይችላል፤ ከዚህ ውጭ ግን በምስሎች መጠቀም ትእዛዝ ሁለትን መጣስ ነው» ይላሉ።

ምስል-አፍቃሪዎቹ ግን ምላሻቸውን የደማስቆውን ዮሐንስንና የስታዲየሙን ቴዎዶር በመጥቀስ፣ «ሁለተኛው ትእዛዝ የተዘጋጀው ለአማኞች ሳይሆን፣ በአረማውያን ተጽዕኖ ሥር ለነበሩ እስራኤላውያን ነው። ትእዛዙም ጣዖታትን የማምለክ ዝንባሌ ያላቸው እስራኤላውያንን ለመከልከል የወጣ ትእዛዝ ነው። ከዚህም የተነሣ፣ እኛን አይመለከትም» ይላሉ፤ ለዚህም መረጃን ሲያክሉ፣ በብሉይ ኪዳን እስራኤላውያን ከምስል ጣዖታት እንዲርቁ ተደርገዋል፤ ለዚህም ምክንያቱ እግዚአብሔር በምንም መመስል አለመቻሉና እርሱን አይቶ እንዲህ ነው የሚለው ባለመኖሩ ነው። ይህ ግን እግዚአብሔር ሥጋ ለብሶ በመጣ ጊዜ አይተነዋልና እንመስለው ዘንድ ይገባናል የሚል አቋም ሲይዙ፣ በትይዩም ብሉይ ኪዳን መንፈሳዊ መልእክቶችን ለማድረስ በርካታ ምስሎችን ተጠቅሟል፣ በማለት የመነሻ ማስረጃዎችን እንደሚከተለው ያስተዋውቃሉ፦

- በቃል ኪዳኑ ታቦት ላይ ያንዣበበው ኪሩቤል በወርቅ የተሠራ ምስል ነው (ዘጸአ. 25:18-25)።
- ወደ መገናኛው ድንኳን ውስጠኛ ክፍል ላይ ያለው ኪሩቤል የሚታይ ምስል ነው (ዘጸአ. 26:31-2)።
- በሊቀ ካህኑ ወገብ ላይ የታጠቀው በስፌ መቀነት ላይ ያለው ቅርፅ ምስል ነው (ዘጸአ. 28:33-4)

- ከወይራ እንጨት የተሠራው በቅድስተ ቅዱሳን የሚገኘው መግለጫ ሁሉ ምስል ነው (1ኛ ነገሥ. 6:23-28)።
- በቤተ መቅደሱ ውስጠኛ ግድግዳዎች ላይ እንዲቀረጹ የተደረጉት ምስሎች (1ኛ ነገሥ. 6:29-35) ናቸው።
- አሥራ ሁለት ከብር የተቀረጹ በሬዎችና መሸከሚያቸው ምስል ናቸው (1ኛ ነገሥ. 7:23-51)።
- ክርስቶስን ይመስል ዘንድ ሙሴ የሰቀለው የነሐስ እባብ ምስል ነው (ዘኁልቁ 21:8-9፤ ዮሐንስ 3:14-15)።
- ታቦቱ ራሱ ክርስቶስን ይወክል ዘንድ የተዘጋጀ መሆኑ፣ ለዚህም እስራኤላውያን በአክብሮትና በፍርሀት በፊቱ የሚሰግዱ መሆናቸው ምስልን መጠቀም ተገቢ እንደ ሆነ ያረጋግጣል (ኢያሱ 7:6) ይላሉ።

***

ምስል-አፍቃሪዎች የክርስቶስን ምስል ስንጠቀም፣ (ምስሉ የተሠራበት እንጨትና ብረት ላይ አናተኩርም፣ ቀለማቸውንና ውበታቸውንም አንመዝንም፣ በምትኩ ግን ሕያው የሆነውን ክርስቶስን እንድናስበውና እንድናመልከው ይረዳናል) በማለትም ያስተምራሉ። ይህም በሁለተኛው የኒቃያ ጉባኤ ላይ በዝርዝር የተነሣ ሲሆን፣ አንድ ባል በሕይወት ያለችውን ሚስቱን ባገኘ ጊዜ እና በሌለችበት ፎቶዋን በመመልከት የሚሰማው ስሜትና ትዝታ ኋላ ላይ ሌላ ሚስት እንዳገባ ወይም እንደ ሞተ አያስቆጥረውም። ከዚህም የተነሣ፣ ምስሎች ክፋት የሌላቸው መገልገያዎች መሆናቸውን ጽፈዋል።

ገለጻ ሁለት

የእግዚአብሔር ልጅ ሰው ሆኖ መምጣቱ የጌታን ምስል በመሥራት እንጠቀም ዘንድ መብት ይሰጣልን? ምስል-ጠሎች፣ «ክርስቶስ ብቻ የእግዚአብሔር አምሳያ ነው፣ ያን ምስያ ምስል ሊገልጸው አይችልም፤ ከዚህም የተነሣ፣ የትኞቹም ክርስቶስ-ተኮር ምስሎች የእግዚአብሔር መገለጫ መሆን አይችሉም» ይላሉ።

ምስል-አፍቃሪዎች ግን ይህን ይቃወሙታል! «ኢየሱስ እኮ ፍጹም የሰው ልጅ ነው:: ከዚህም የተነሣ፣ ሰው መሆኑን ማወቅ የምንችለውና የምንገነዘበው በምስል ስውነቱን በአግባቡ መግለጽ ስንችል ነው:: እርግጥ ነው፣ ክቅድመ-ስውነቱ በፊት ያለውን ይዘታ መግለጽ አይቻልም! የኋላ ማንነቱን ግን ምስል ይገልጠዋል፤ ኢየሱስ ሰው በመሆን አካል ደምና ሥጋ አለው:: ይህን መሸፋፈን ግን ኢየሱስን በስውነቱ እንዳናውቀው ማድረግ ነው:: ይህም ስሰው ልጆች የመጣበትን መሠረታዊ ምክንያት ያጠፋል! በማለት ምስል-ጠሎችን ይገደዳራሉ::

ገለጻ ሦስት

የጥንቷ ቤተ ክርስቲያን በዚህ ጉዳይ ላይ የነበራት ልምምድ ምን ነበር? የዚህ ጥያቄ ምላሽ መሠረታዊ ነው:: ከዚህም የተነሣ፣ ምስል-ጠሎች በተለይ እስከ አራተኛው ክፍል ዘመን ድረስ «ምስል-ሥዕል» ምንም ዐይነት አገልግሎት እንዳልሰጠ በማረጋገጥ፣ እነርሱ ያልተቀበሉትን መጠቀም ውሉታ-ቢስነት ነው በማለት አፍቃሪዎቹን ይኰንናሉ::

በእውነትም የቤተ ክርስቲያን አባቶች ምስልን አልተጠቀሙም:: ይልቅስ፣ ምስል-ተኮር እንቅስቃሴ ከ4ኛው ክፍለ ዘመን በኋላ «ለቤተ ክርስቲያን እንደ መጣላት የተቆጠረው ነጻነት» ይዞት ወይም አካትቶት ያስገኘው ውጤት ነው:: ይህ ደግሞ በተለይም ወንጌልን ለማድረስ ጎርጎሪዎስ በተንቀሳቀሰበት መንገድ ላይ የአረማውያንን ቤተ መቅደሶች በመቀደስ ለቤተ ክርስቲያን አገልግሎት ያውል ነበር:: ይህ አነሣስ ምስሎችንም በተመለከተ ራስነታቸውን ወደ መንፈሳዊ ምንነት አሳድገውታል:: ይህንንም ኋላ ላይ የተረዱ ሁሉ ሊዮ የወሰደውን ዐይነት እቋም በመውሰድ ማረም ተገቢ ነው በማለት ይሞግታሉ::

በተያያዥ፣ ምሥራቆች ክርስቶስን ሰው አድርገው ምስል ሊያበጁ፣ ምዕራቦች ግን ክርስቶስን በበግ በመመስል ይጠቀሙ እንደ ነበር ማወቅም በዚህ የታሪክ ገለጻ ላይ አዳባሪ ነጥብን ያስነሣል:: ምሥራቆች ምዕራቦችን ኢየሱስን ከስውነት ወደ እንስሳነት በማምጣት የአረማውያን ጣዖታት ያመልኩ የነበረበትን

ፈለግ በመከተል ያሳስታሉ በማለት ይወቅሷቸዋል:: የመነሻ ነጥቡን በተመለከተ በቤተ ክርስቲያን አባቶች ዘንድ ምንም ስነድ በመጥፋቱ፣ ምስል-አፍቃሪዎች ሌላ ድጋፍን «ክትውፊት» ለማግኘት ጥረት ያደርጋሉ:: ይህም-የቂሣሪያው ዩሲቢየስ (Eusebius of Caesarea) በወቅቱ የታሪክ ቀማሪ ስለ ነበረ፣ በዘገባው ውስጥ «የሐዋርያው ጳውሎስ፣ የጴጥሮስ እና የክርስቶስ የገጽታ ባለ ቀለም ሥዕል ተሥሎ እንደ ነበረ ይታወቃል» በማለት ጽፏል:: ከዚህም በመነሣት፣ ሥዕል-አፍቃሪያን ነበሩ በማለት ይወዛገባሉ::

ዩሲብየስ ግን በእቋም ምስልን መጠቀም ስመንፈሳዊነት ምንም አስተዋጽኦ የለውም በማለት ይቃወም እንደ ነበረ ተጽፎለታል::

ገለጻ አራት

ማንበብ ለማይችሉ አማንያን ዕድል ፈንታቸው ምን ይሆን? የሚል ጥያቄን ምስል-አፍቃሪዎች በማንሣት ይወዛገባሉ:: ምስል-ጠሎች «ይህ ጣዖትን በማስመለክ ሕዝብን ማጥፋት ነው! እልተማሩምና በትንሹ መነሻ የሆነችው «ክርስቲያን-ተኮር» የመሰሉ ምስሎች የበለጠ እነርሱን ወደ ማምለክ ስለሚያድግ፣ ሕያው ከሆነው ከማይታየው እግዚአብሔር ጋር አይገናኙም» በማለት ይፋለማሉ::

ምስል-አፍቃሪዎቹ ግን፣ «ምስሎች ሁሉ መጻሕፍት ሆነው ያገለግላሉ፣ ክርስቶስን፣ ሐዋርያትን፣ የቤተ ክርስቲያን አባቶችን፣ ስማዕታትን በማየት ብዙ ቁም ነገሮችን ሊገነዘቡ ይችላሉ:: እነዚህ አማንያን ማንበብ እቃታቸው እንጂ፣ ማስተዋል አልተከለከሉም» በማለት አቋማቸውን ያሳድጋሉ::

የደማስቆው ዮሐንስም ይህን በተመለከተ፣ «ጽሑፍ ስሚያነበቡ፣ ምስሎች ፊደል ላልቆጠሩ ወሳኞች ናቸው» ይላል:: በተጨማሪም፣ ምስል-አፍቃሪዎች፣ «በቋንቋ ተጠቅመን ባነበብንና በተናገርን ቁጥር የደረጀ ምስል በኅሊናችን ይፈጠራል! ምስልንም ስንመለከት ኅሊናችን ያነብባቸዋል:: ከዚህም የተነሣ፣ ምስል-ጠሎች ያለ ምስል ኖረውም አያውቁ» በማለት ሙግታቸውን ያሳድጋሉ::

ማጠቃለያ

የምሥራቅ እና የምዕራብ ቤተ ክርስቲያናት በዚህ ጉዳይ ላይ ያላቸው አቋም ተራራቂ ይመስላል:: ምዕራቦች ምስልን በተመለከተ የክርስቶስን፣ የማርያምን፣ የመላእክትን መጠቀም ይፈልጋሉ እንጂ፣ እንደ ምሥራቆች አግንነው በመጠቀም የመንፈሳዊነት ምንነትን በውስጡ እናገኛለን በሚል ጽንፈኝነት የላቸውም:: ይልቅስ፣ ምዕራቦች ከምስል ይልቅ በእጽመ-ቅርስ ላይ ይታመናሉ:: ምዕራባውያን ሊዮ ከመነሣቱ በፊትና ኋላ ምስሎችን በተመለከተ ሰዎች በአጠገባቸው በመገኘት ማጉንበሳቸውን፣ መንበርከካቸውን፣ ሻማ እና ጧፍ ማብራታቸውን ይቃወሙ ነበር፤ ምክንያቱም የ787 ዓ.ም የነቂያ ጉባኤ ውሳኔ እነዚህ ነገሮችን እንዲያደርጉ ይፈቅድ ስለ ነበረ::

በመሠረቱ፣ ከሊዮ ጋር በተያያዘ እንቅስቃሴው የተጀመረ ቢመስልም፣ ቤተ ክርስቲያናት የወጡበትን ባህል፣ አኗኗርና ማኅበራዊ ገጠመኞችን ለአገልግሎት ሊያውሏቸው የሚገባው ሚዛናዊ በመሆን ሲሆን፣ በዋናነት ግን ከቅዱሳን መጻሕፍት መልእክት ትክክለኛ ትርጓሜ በመነሣት መሆኑን ማስተዋል ተገቢ ነው::

አስልምና በወቅቱ የምስል-ጠል አቋምን በመያዙ፣ የክርስቲያኖችን እምነት መሠረትና አቀጣጫ እረማዊ አምልኮ ነው በሚል ከፍተኛ ተቀባይነትን የማግኘት ዕድል ምሥራቃውያን እንደ ከፈቱለት ልብ ማለት ተገቢ ነው::

ይህ ምዕራፍ ወንጌላውያን ወንጌልን በሚያደርሱበት ዘመቻ ላይ፣ በተለይም የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተከታዮችን ለማስተናገድ የሚያግዝ የመነሻ ትምህርት ይገኝበታል፤ በተቃውሞ ሳይሆን፣ በመመካከርና በመግባባት ክርስቶስን አብልጦ ለማሳየት እንደሚያግዝ ተስፋ አለን::

ምዕራፍ ሃያ ሰባት

የመስቀል ጦርነቶች

1. የመስቀል ጦርነቶች ምንድን ነበሩ?

ጦርነቶቹ ወታደራዊ ዘመቻዎች ነበሩ፤ ዘመቻው በስፋት ወደ መካከለኛው ምሥራቅ ግዛቶች መዛመት ነበር:: ይህን ዘመቻ ልዩ የሚያደርገው በምዕራብ ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን አነሣሽነት፣ እንዲሁም በካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን መርቆ ሸኝነት የተከናወነ መሆኑ ሲሆን፣ የዘመቻው አጠቃላይ ማዕከላዊ አጀንዳ ኢየሩሳሌምን ከሙስሊሞች እጅ በማውጣት ነፃ የተቀደሰች አገር ማድረግ ነበር:: በዚህ ታሪክ ውስጥ አራት ዋንኛ የመስቀል ጦርነቶች ተካሂደዋል፦

የመጀመሪያው የመስቀል ጦርነት 1096-99 (ለ3 ዓመታት)

ከ50 ዓመታት በኋላ

የሁለተኛው የመስቀል ጦርነት 1147-49 (ለ2 ዓመታት)

ከ40 ዓመታት በኋላ

የሦስተኛው የመስቀል ጦርነት 1189-92 (ለ3 ዓመታት)

ከ10 ዓመታት በኋላ

የአራተኛው የመስቀል ጦርነት 1202-1204 (ለ2 ዓመታት)

ተካሂዷል::

እርግጥ፣ በሙስሊሞችና በክርስቲያኖች መካከል ግጭቶችና ጦርነቶች ቀድሞም እንደ ነበሩ ይታወቃል:: ቢሆንም ግን፣ «የመስቀል ጦርነቶች» ተብለው የሚጠሩ አልነበሩም:: ጦርነቶቹ ድንበርን ከማስከበር፣ የግዛ ልዕልናን ከማስጠበቅ አኳያ በባይዛንታይን መንግሥትና በሙስሊሙ ጦር መካከል የተፈጸሙ እንደ ነበር ይታወቃል::

ይህን ማረጋገጥ ከሚያስችሉ መረጃዎች እንደኛው፣ የባይዛንታይን መንግሥት በጦርነት የላካቸው ወታደሮች የሙስሊም ጦርን በማጥቃት በርካታ ስለባዎች ቢኖሩት፣ ወይም ወታደሩ ከሙስሊሞች ጋር በመዋጋት በጦርነቱ ቢሞት፣

መንግሥቱ እድንቆ አይሸልመውም፣ በሞቱም ሰማዕት በማለት እያከብረውም ነበር::

የምዕራብ መንግሥትና የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ግን በመስቀል ጦርነቶች ተፋልሞ «ላሰፈ» ስሙን በሰማዕትነት መዝግባ ታከብረዋለች፣ ለእግዚአብሔር መንግሥት የበቃ በማድረግም ትቆጥረዋለች:: ይህን አቅጣጫም በመያዝ የመጀመሪያው የመስቀል ጦርነት በ1096 ዓ.ም በምዕራብ ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን አጋፋሪነት ተጀመረ::

2. የጦርነቱ መሠረታዊ መንሥኤ

መንሥኤው የታላቁ ባይዛንታይን ንጉሠ ነገሥት አሌክስዮዝ ቀዳማዊ (Alexius I Comnenus, *1081-1118*) በቱርክ ሙስሊሞች በመወረር የግዛቱን ክፊል ተነጠቀ፤ በባልካን የትንሿ እስያ ክልል በመሸነፍ ተዋረደ:: በዚህ ጊዜ የምዕራቡን ጳጳስ ኧርበን ዳግማዊን (Urban II, 108-99) ይረዳው ዘንድ ጠየቀ:: ጥያቄው ጦር በመላክ ኃይሉን ያጠናክርለት ዘንድ ነበር:: ይህ ጥያቄ ከመድረሱ በፊት ግን፣ የምዕራቡ ክፍል የአውሮፓን «ክርስቲያን» በማስተባበር ወደ ኢየሩሳሌም ለመጓዝ ቅድመ-ዝግጅት ላይ ነበር:: የሚጓዙት የተቀደሰችውን ምድር ለማየት፣ የጌታን መቃብር ለመመልከት፣ ቅዱሳን ሐዋርያት የረገጡትን፣ የሄዱበትን በመነካካት መንፈሳዊ በረከትን ለማግኘት በመፈለግ ነበር::

የእግዚአብሔር ልጅ የቀደሰውን ስፍራ ማየት፣ ደሙ የፈሰሰበትን ስፍራ ደርሶ መመልከት በምዕራብ ክርስቲያኖች ዘንድ ልዩ ስፍራን እንደሚያስገኝ ያምኑም ነበርና ነው ተደራጅተው የተነሡት:: የምሥራቁ ቤተ ክርስቲያን ግን፣ ኢየሩሳሌምን በተመለከትም ሆነ በሌሎች በቅዱሳን ንብረትና ማንነት ላይ የምዕራባውያንን ያህል ቁብ የላቸውም::

ከ1055 ዓ.ም ጀምሮ ግን ቱርኮች ኢየሩሳሌምን ሙሉ ለሙሉ ተቆጣጥረው ስለ ነበር፣ እነዚህ ሙስሊሞች በቅንነት፣ በፍቅር ወደዚያ የመጡ ተጓዦችን ያስተናግዷቸው ነበር:: ከዚህም የተነሣ፣ ወደ «ተቀደሰችው ምድር» ለመምጣት አይፈሩም:: በኋላ ላይ ግን የቱርክ ሙስሊሞች ወደ ኢየሩሳሌም

በሚጓዙት የምዕራብ ካቶሊክ ክርስቲያኖች ላይ ግፍ መፈጸም ጀመሩ:: በገዞ ላይ ግብር መጫንን፣ መብት ገፈፋንና ግድያን ይፈጽሙባቸው ጀመር::

ይህ ምግባራቸው በምዕራብ ክርስቲያኖች ዘንድና በቱርክ ሙስሊሞች መካከል መካረርን በመፍጠር ግጭቱ ናረ:: በዚህ ወቅት ነበር ጳጳስ ዳግማዊ ኧርበን (Urban II) የባይዛንታይንን የእርዳታ ጥያቄ ለመመለስ ከፍተኛ ቅድመ-ዝግጅትን ያደረገው:: በተለይም በኅዳር 1095 ዓ.ም ታላቅ ጉባኤን ጠራ:: ልዑላን፣ መኳንንት፣ የቤተ ክርስቲያናት መሪዎችን በክሌርሞንት (Clermont, Southern France) ጠራ:: ጉባኤው ውይይቱን አስፍቶ በዘጠነኛው ቀን ላይ የኧርበን የመዝጊያ ቃለ ስብከት ለጉባኤው ቀረበ::

ቃለ መልእክቱ «የምዕራብ አውሮፓ ንጉሦች፣ ልዑላን በተለይም በፈረንሳይ ያሉ አለቆች መጋጨትን ከዛሬ ጀምሮ አቁሙ፣» የሚል ትእዛዝ ነበረበት:: ይህም የተቀደሰችውን ምድር በእጃቸው እስኪያስገቡ ድረስ የሚከበር መሆኑን አስረዳ፣ ተሰብሳቢው በስሜት ውስጥ ሆኖ «ይህ የእግዚአብሔር ፈቃድ ነው!» እያለ ለመዝመትና ለማዝመት በአንድ ኃይል ተነሣ:: ይህ ለመጀመሪያው የመስቀል ጦርነት የመነሻ መሠረት ሆነ:: በዚህ ወቅት የተደረገው የምዕራብ ክርስቲያኖች መነሣሣት በቀጥታ ሃይማኖታዊ እንቅስቃሴ ሲሆን፣ ሁሉም በአንድነት «የኢየሱስን የመቃብር ስፍራ ነፃ ማውጣት» አሉበን የሚል መነሻን ይዘውበታል፤ በትይዩም ግዛትን ለማስፋፋት የፈለጉ ፊውዳሎችና ድሆች ሀብትን ፍለጋ ተቀላቅለው ነበር::

ዳግማዊ ኧርበን (Urban II) በስብከቱ፦ ማርቆስ 8:34ን መሠረት አድርጎ ሲሰብክ፣ «ሊከተለኝ የሚወድ ሁሉ ራሱን ይካድ፣ የገዛ መስቀሉንም ይዞ ይከተለኝ» የሚለውን ክፍል መሠረት አድርጎ፣ «የገዛ መስቀሉ» የሚለው ቃል የሚፈጸመው ለዚህ ጦርነት በመዝመትና የእግዚአብሔርን መንግሥት በመሥዋዕትነት በመውረስ ነው::» የሚል ፍቺ ተሰጠው:: ከዚህም የተነሣ፣ በተለይም የመስቀል አርማን መሠረት በማድረግ መውጣት ዋንኛ መለያ ሆኖ አገለገለ:: በተለይም በ3ኛው የመስቀል ጦርነት

ከየአገራቱ ለጦርነት በወጡት የባንዲራቸው መልክና የመስቀል ይዞታ የተለያየ ሆኖ ኅብርን እንደ ፈጠረ ይነገራል። እንግሊዞች ነጭ መስቀልን፣ ፈረንሳዮች ቀይ መስቀልን፣ ፍሌምሾች (Flemish) አረንጓዴ መስቀልን ይዘው ወጡ።

በእነዚህ ጦርነቶች ሊታወስ የሚገባው ዐቢይ ነጥብ ሥርዓተ ፊውዳሊዝም በተንሰራፋበት ዘመን ጦርነቱ እንዲቀሰቀስ በመደረጉና አዝማቾቹ ፊውዳሎች መሆናቸው፣ የግዛት መስፋፋትን ጉን ለጉን የሚያስኬድ ዓላማ እንደ ነበራቸው በድጋሚ ልብ ማለት ተገቢ ነው።

እነዚህ ተዋጊ ፊውዳሎች እንደ መሪ ወደ ቤተ ክርስቲያን በመምጣት ሰይፋቸውን ስለ ቤተ ክርስቲያን፣ ስለ ሴቶቻቸው፣ ስለ ድሀ አደጎች፣ ስለ ድሆችና፣ ስለ ወንጌል አገልጋዮች በማለት ይባረክ ዘንድ ወደ ባራኪው ያመጡ ነበር። በዚህ ሁሉ ለጦርነቱ የዘመቱ የካህናትንና የሊቀ ካህናትን ያህል ተከበሩ፣ ለእግዚአብሔር እንደሚዋጉ ስለ ተነገረላቸው በዚህ አመኑ።

አባ ጎት የተባለ ሰሜን ምሥራቅ ፈረንሳይ (1053/65-1125) የኖረ ሰው በጻፈው ሰነድ ላይ የወቅቱን የዘመቻ ግፊት ሲያስነብብ፡-

> «በእኛ ዘመን እግዚአብሔር ራሱ ጦርነት አዘጋጀ፤ ለዚህም ጦርነት የተንቀሳቀሱ ሁሉ በአዲሱ ጎዳና ላይ በመዝለቅ ደኅንነትን ያገኙ ዘንድ ተፈቀደ፣ ዘማቾች ዓለምን ንቀው ለመሥዋዕትነት ገስግሰዋል። ከእነርሱ የሚፈለግ ሌላ ተጨማሪ ነገር ምንም የለም» በማለት ነበር።

ሁለተኛው የመስቀል ጦርነትም ሲጀመር ጳጳስ ኢጉኒየስ ሣልሳዊ (Pope Eagenius III, 45-53) ለዘማቾች በእርግጠኝነት የነገራቸው፣ «ቱርኮችን በመዋጋት የተቀደሰችውን ምድር ነፃ ለማውጣት የተነሣችሁ ሁሉ የዘላለም ሕይወት ለእናንተ ሆኖላችኋል፣» የሚል ነበር።

በዚህ ሁሉ ግን የምዕራባውያን ባህል የአባትን ሀብት ሙሉ ለሙሉ የበኩር ልጅ ይወርስ ዘንድ የሚፈቅድ በመሆኑ፣ ተከታይ ልጆች በሙሉ መናጢ የመሆን ዕድል ነበራቸው። ይህ ጦርነት በታን በማስገኘት ትልቅ ድርሻ ስለ ነበረው፣ ወደ መካከለኛው ምሥራቅ መሄድ ዋና አጀንዳ መሆኑን ልብ ማለት ተገቢ ነው።

3. ታሪክ ቀዳማይ የመስቀል ጦርነቶች (1096-99)

በዳግማዊ ኧርበን የጦርነት ጥሪ ከመደረጉ በፊት በርካታ ሕዝባዊ የመስቀል ጦርነቶች ተካሂደዋል፣ በተለይም የፈረንሳይ መነኩሴ የነበረው ጴጥሮስ (Peter, 1050-1115) «ራእይ ተሰጠኝ» በማለት ስብከተ መስቀላዊ ጦርነትን በድግግም አደረገ፣ በሰበከም ቁጥር ሰዎች ስለ ኃጢአታቸው ያለቅሱ፣ ጠሳቶቻቸውን ይቅር ይሉ፣ የፈረሰ ትዳራቸውን ያድሱ፣ ገንዘባቸውን ለቤተ ክርስቲያን ይለግሱ ነበር። ከዚህም የተነሣ፣ ቱርኮች ያደረጉትን ግፍ እየዘከረ 200,000 ያህል የአርሶ አደር ዘማቾችን ለበሰበ።

እነዚህ የተሰበሰቡ ወራሪዎችም በእስልምና ላይ ድል እንደሚያደርጉ በማመን ወደ ፓለስቲና በደቡብ ጀርመን አድርገው ገሠገሡ፣ በመንገዳቸውም ያገኙዋቸውን አይሁዶች ጨረሱ፣ ይህም ፀረ-ሴማዊ አቋም እንደ ነበራቸው አመላከተ፣ ዘልቀው ወደ ትንሹ እስያ በደረሱ ጊዜ ግን ቱርኮች ጨፈጨፏቸው፤ በሠለጠኑ የቱርክ ወታደሮችና በአርሶ አደር ጆብደኞች በተደረገ ውጊያ የማሸነፍ ድርሻው ለቱርክ ሙስሊሞች ሆነ።

ጴጥሮስ (Peter) አስተባበረው ግን በ1099 ኢየሩሳሌም ከቱርኮች ነፃ በወጣች ጊዜ ከጭፍጨፋው በማምለጥ መገኘቱ ሁሉን ያስገረመ እንደ ነበረ ጸሐፊያን ይተርካሉ።

ቡትይዩ ግን፣ በኮንስታንቲኖፕል ከረምቱን ሲደራጅ የከረመ 300,000 ሺህ የሠለጠነ ወታደር የባይዛንታይን መንግሥት ባመቻቸው መሠረት ወደ ጦርነቱ ዘለቀ። በወቅቱ የቱርኩ መንግሥት እርስ በርሱ በመጋጨት እየተከፋፈለ ያለበት ወቅት ስለ ነበረ፣ ጦርን አስከትቶ የደረሰውን የቱርክ ሠራዊት ድል እየነሳ ገሠገሠ። በዚህም ጉዞው በ1097 ኒቂያን፣ በ1098 አንጾኪያን፣ በ1099 ኢየሩሳሌምን ከቱርኮች በማስለቀቅ አሸነፈ።

ጉዞው ረሀብ፣ ወረርሽኝ፣ እና ተደጋጋሚ ጦርነት የበዛበት ስለ ነበር፣ ኢየሩሳሌም ሲደርስ የቀረው የጦር መጠን 20,000 ብቻ ነበር። እነዚህኞቹ ያለ ምንም ርኅራኄ ያገኙትን የቱርክ ሙስሊሞችንና አይሁዶችን ገደሉ፣ ለሴቶችና ለልጆች አልራሩም

ነበር:: ይህ የመጀመሪያው የመስቀል ጦርነት በውጤቱ በቱርክ የተወሰዱትን በምዕራብ የሚገኙትን የትንሿን እስያ አገራትን አስለቅቆ ለባይዛንታይን መንግሥት መመለስ ዐቢይ ተግባሩ ነበር::

ይህም ምሥራቅ ከምዕራቡ ጋር በመተጋገዝ የመጣ ሆነ:: ድል በተነሣበት ሰፍራ ግን የሮም መሪዎች አራት መንግሥታትን መሠረቱ፤ ያንንም በኢደሳ (Edessa)፣ በአንጾኪያ (Antioch)፣ በትሪፖሊ (Tripolis)፣ እና በኢየሩሳሌም (Jerusalem) በማቆም «የላቲን መንግሥታት» ተገኙ መሆናቸውን አወጁ:: የጦሩ መሪ የነበረውም ጎድፍሬይ (Godfrey) በኢየሩሳሌም ንጉሥ ተብሎ ተሰየመ:: ተሿሚው ግን «ክርስቶስ በነገሠበት ከተማ ዘውድ አልጭንም፤ ክርስቶስ የሾክ አክሊል በጫነበት እኔ ወርቅ አላደርግም፤ «የመቃብሩ ጠባቂ» ወይም <The Defender of the Holy Tomb> ተብዬ እጠራለሁ» በማለት ለራሱ ስምን ሰጠ::

ጎድፍሬይ እስከ 1100 ዓ.ም ድረስ ገዝቶ ሲሞት፣ ወንድሙ ቦልድዊን (Balldwin) ስፍራውን ይዞ በኢየሩሳሌም ንጉሥ ሆኖ ተጠራ:: በዚህም ሥልጣን እስከ 1118 ዓ.ም በመግዛት ቂሣርያን በ1101 ዓ.ም፣ ቤይሩትን በ1110 ዓ.ም ያዘ::

የላቲን ተናጋሪ ቤተ ክርስቲያን የሆኑት የምዕራብ ካቶሊክ ጦር መሪዎችም ባሸነፉ ቁጥር የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያናትን በማስገበር የራሳቸውን ላቲን ተናጋሪ ጳጳሳትንም መሾም በመጀመራቸውና የምሥራቅ ምእመናንን ማጎሳቆልና ማዋረድ በመያዛቸው፣ ቅራኔ በመካከላቸው አደገ::

ታሪክ ሁለተኛው የመስቀል ጦርነት (1147-49)

በላቲን መንግሥት ተዳዳሪ የነበረችው የኢዴሳ (Edessa) መንግሥት ዳግመኛ በቱርክ ወታደሮች በ1144 ዓ.ም መያዝ ይህን ሁለተኛውን የመስቀል ጦርነት ከፈተ::

ለመስፋፋቱ ሁኔታን ያመቻቸው በርናርድ (Bernard,1090-1153) በመባል የሚጠራው ሰው ነበር:: ይህ ሰው በአናቱ አቅፍ በማደግ ፍቅሯን እየተመገበ ባለበት ዕድሜው ሞተችበት:: በዚህም ኀዘን

የቆየው ሰው በ22 ዓመቱ በ1112 ዓ.ም መመንኮስን የሕይወቱ ምርጫ አድርጎ ተነሣ፣ በዚህም ስለ ክርስቶስ ራሱን በማስገዛት መኖሩን ጀመረ:: በርናርድ መሳጭ ሰባኪ ከመሆኑ የተነሣ ብዙዎች በስሙ አይጠሩትም፣ «ማር አፍላቂው መምህር» ይሉት ነበር:: የስብከቶቹ ማዕከል «እግዚአብሔር ፍቅሩን በክርስቶስ ገልጦታል፣ እኛም በተራችን እርሱን መውደዳችንን ሰዎችን በመውደድ እንግለጽ» የሚል ነበር::

ማርቲን ሉተር ኋላ ላይ ስለዚህ ሰው ሲናገር፣ «በርናርድ በስብከቶቹ ሁሉ የሚወዳደረው በላጭ አልተገኘም፣ ቅዱስ አውግስጢንም አልደረሰበትም፤ ለዚህም ምክንያቱ ክርስቶስን አግዝፎ መግለጡ ብቻ ነው» በማለት መስክሯል::

ሌላው የበርናርድ ትምህርት መገለጫ የዘላለምን ምንነት በሚገልጽበት ሰዓት ሰማይን ወደ ምድር በማቅረብ የምድር ሰዎች ወደ እግዚአብሔር ይናፍቁ ዘንድ ማድረግ መቻሉ ነበር:: ይህ አቅሙ በዘመኑ በርካቶች እናቶች ልጆቻቸውን ደብቀው፣ ሚስቶችም ባሎቻቸውን ወደ እርሱ ሰበካ እንዳይሄዱ ተጠንቀቀው ይቆጣጠሩ እንደ ነበረ ተጽፎለታል::

በርናርድ ክርስቶስን በወደደው መጠን ለማርያምም ስፍራ ያለው ሰው መሆኑ አስገራሚው ገጽታው ነበር:: ማርያም በበርናርድ ገለጻ፣ «የሰማይ በር፣ የውበት ድንበር፣ የሰው ልጆች ባለ ውለታ» ነች:: እንደ እርሱ አባባል፣ «ክርስቶስ መካከለኛ በመሆን በሰው ልጅ እና በእግዚአብሔር መካከል ሲገኝ፣ ማርያም ደግሞ ከክርስቶስ ጋር ሆና ማማለዷን አታቋርጥም» ይላል:: በተጨማሪ፣ «እግዚአብሔር በቁጣው ቢመጣባችሁ፣ ወደ ኢየሱስ ሽሹ፣ ወደ ኢየሱስ መሄድ ብትፈሩ፣ ወደ ማርያም ገስግሱ» በማለት ይሰብክላት እንደ ነበር ይታወቃል::

በርናርድ በሰባኪነቱ፣ በጸሐፊነቱ እና የገዳማት መሥራች በመሆኑ ብዙ ሰዎች እርሱን ያውቁታል፣ ይፈልጉታል፣ ያደምጡታል:: በ1130 ዓ.ም ካርዲናሎች ተሰብስበው ሁለት ጳጳሳትን ለምርጫ አቅርበው ነበር፣ ዳግማዊ ኢኖሰንት (Inocent II) እና ዳግማዊ አናክትየስን (Anacteus)፣ በርናርድ ኢኖሰንትን ደግፎ

በመቆሙ፣ በምዕራብ አውሮፓ አገራት ሁሉ የኢኖሰንት ስሙ ገናና ይሆን ዘንድ አገዘው።

በ1144 ዓ.ም በላቲን መንግሥት ሥር ያሉት የኢዴሳ (Edessa) እና የኢየሩሳሌም በቱርኮች በድጋሚ የመያዝ ሁኔታ በርናርድን ለሁለተኛው የመስቀል ጦርነት መነሣት መንሥኤ አደረገው።

በዚህ ወቅት መሳጭና ለመስቀል ጦርነት አነሣሽ ስብከቱን በየአገሩ አቀረበ። በሁሉም ስፍራ ከሚሳቸው ስብከቶች አንዱ፦

«ምድር ተናጠች፣ ተንቀጠቀጠችም፤ የዚህም ምክንያቱ የሰማይ ንጉሥ አገሩን አጥቷልና ነው። አገሩ እኮ! በአንድ ወቅት እርሱ ራሱ በሰዎች መካከል ሰው ሆኖ የተገኘበት አገር ነበር። 30 ዓመታት ሙሉ ከሰዎች ጋር አብሮ ሲኖርበት የነበ ረውን አገር ዛሬ እጣው፣ ተወሰደበትም፤ አገሩ በትምህርቱ ተሞልታ፣ ምድሩ በደሙ ርሳ ተባርካ ነበረች። ያች አገር የገዛ ትንሣኤው የተበሰረባት ብቸኛ ስፍራ ነች። ዛሬ ግን ኃጢአታቸው ሰማየ ሰማይ በመድረሱ የእግዚአብሔ ር አገር በእርሱ ጠላቶች ተያዘ፣ በሰይፋቸው ከተማዋን ደመሰሱ፣ ስፈሩባትም። እናንተ ይህን ስብከቴን የምትሰሙ ሁሉ፤ ከእግዚአብሔር ጋር አብራችሁ መጠገን የምትችሉ ከሆነ፣ የእርሱን ክብር መልሱ፤ የገዛ ከተማውን ከጠላት እጅ በማትረፍ ነፃ አድርጉ፤ ይህ የመፈተኛ ጊዜያችሁ ነው፤ ተፈትናችሁ ወደቃችሁ ወይስ አለፋችሁ?» በጊዜው ለዚህ ሰበካው ምላሽ ለመስጠት የሚያቅማማ ሰው አልነበረም።

ሁለተኛው የመስቀል ጦርነት በፈረንሳዩ ንጉሥ ሉዊስ ሰባተኛ (king Louis Vii. 1137-80) እና በሮማው ንጉሠ ነገሥት ኮንራድ 3ኛ (Conrad III, 1138-52) ተመራ። በዘመቻው የምሥራቁን አቅጣጫ ይዘው የመጡት ጦረኞች በምሥራቅ ባይዛንታይን ክርስቲያኖች ስለ ተወጉ፣ ብዙዎቹ አለቁ፤ የእልቂቱ መንሥኤ ባይዛንታውያን እንደ መጀመሪያው የመስቀል ጦርነት ለዚህኛው ምንም ፍላጎትና መነሣሣት አልነበራቸውም፣ በተለይም የምዕራብ ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ምሥራቆችን ለመጠቅለል ለምታደርገው እንቅስቃሴ ድጋፍ መስጠትን አልፈለጉም፤ ከዚህም የተነሣ ተዋጓቸው።

በተያያዥ፣ ከዚህ ጥቃት የተረፉት በረሃብ፣ በወባ እና በቱርኮች ጥቃት በትንሺ እስያ ውስጥ ጠፍተው ቀሩ።

«ኢዴሳንና ደማስቆን መያዝ ህልም ሆኖ ቀረ፣ በከፊል ሳይለቀቅ ቀርቶ የነበረውን ኢየሩሳሌምን ግዛት መያዝ ፈጽሞ የማይታሰብ ሆነ፤ በዚህም ውጤት የምዕራብ አውሮፓ አገራት አፈሩ። በርናርድ ግን ስብከቱን አሳቋ ረጠም፦ እኛ ራሳችን፣ የንስሐ ልብ አጥተናልና፣ ቀጣይ ቅጣትን እግዚአብሔር እንዲቀጥል አስደረገው። እስላሞችም የታለ እግዚአብሔራቸው ብለው ይሳለቁ ዘንድ የበቁት ከእኛነታችን የተነሣ ነው። ይህም ቢሆን ግን ሰዓቱ ይሞላና እግዚአብሔር የገዛ ክብሩን ሲያስጠብቅ ታያላችሁ» ይል ነበር።

በ1139 ዓ.ም ከእንግሊዝ እና ከቤልጅዬም የተነሣው የሁለተኛ ው የመስቀል ጦርነት አካል ግን ወደ ቅድስቲት ከተማ አቀና፣ በጉዞውም ላይ ወደ ሲዝበን ምዕራብ ስፔን ክልል ደርሶ በመዋጋት በለስ ቀናቸው፣ ብዙዎችን ፈጅተው በፖርቹጋል የሚገኘን የካቶሊክ መንግሥትን ለመፍጠር በቁ። ይህ ጦርነት በ1149 ዓ.ም ተጠናቀቀ፣ ፖርቹጋሎች ግን እስከ 15ኛው ክፍለ ዘመን ገናና በመሆን አሳሾችን ወደ አሜሪካ እስከ መላክ ደረሱ።

ታሪክ ሦስተኛው የመስቀል ጦርነት (1189-92)

ሙስሊሞች ያላቸውን ሙተሳሰር እና አንድነት እያጡ በሄዱበት ዘመን ከኩርዶች የተገኘው ሳላሀዲን (Salahadin, 1137-93) በጦር ኃይሉ ግብፅን ያዘ፣ በ1186 ዓ.ም ኢየሩሳሌምን ከበበ፣ በ1187 ዓ.ም ጦሩን ሰብሮ በመግባት ኢየሩሳሌምን ያዘ፣ ምዕራቦች ከ1099 እስከ 1187 ዓ.ም ይዘዋት ነበር፤ አሁን ግን በሳላሀዲን እጅ አደረች።

ሳላሀዲን ካቶሊኮች ኢየሩሳሌምን በያዙ ጊዜ በሙስሊሞች ላይ ያደረሱትን ግፍ በኢየሩሳሌም ነዋሪዎችና በክርስቲያኖች ላይ አላደረሰም፣ በዚህም ሙስሊሞች ሰላማውያን መሆናቸውን በማሳወቅ አሳፈረ። የምዕራብ አገራት በጊዜው በኢየሩሳሌም መያዝ ከፍተኛ ድንጋጤ ለሰ ወደቀባቸው፣ በወቅቱ የነበረው ግሪጎሪ 8ኛ

(Gregory VIII) በ1187 ዓ.ም ይህን መርዶ ከሰማበት ሰዓት ጀምሮ በማዘኑ በዚያው ዓመት 3ኛውን የመስቀል ጦርነት ሳያውጅ ሞተ:: ፊሰጉን እና ምኞቱን ግን ሦስቱ የካቶሊክ አውሮፓ አገር ንጉሦች በመቀናጀት ለጦርነት ተነሡ፤ የፈረንሳይ ንጉሥ ፊሊደስ አውግስጦስ (1180-1223)፣ የሮማ መንግሥት ንጉሠ ነገሥት ፍሬድሪክ ባርባሮስ (1152-90)፣ እንዲሁም ንጉሥ ሪቻርድ ቀዳማዊ ከእንግሊዝ (1189-99) በአንድ ሆነው የተቀናጀ ጦርነት ለመክፈት ተዘጋጁ::

በዘመቻው የሮማው ፍሬድሪክ የተወሰነ አስተዋጽኦ አድርጎ በ1190 ዓ.ም ሲመለስ፣ ፊሊደስና ሪቻርድም አልፎ አልፎ ባለመግባባት ዘለቁ:: እንዲህም ቢሆን፣ የኢየሩሳሌምን ከፊል የሆነውን በጦር ኃይል ያዙ:: ፊሊደስ ይህን እንደ ተጠናቀቀ ድል ቆጥሮ ሲመለስ፣ ሪቻርድ ግን በዚያው በመሆን ኢየሩሳሌምን አማኞች በነጻነት ይጎበኙ እና ይጠቀሙ ዘንድ የሚያግዝ ስልትን በመንደፍ ከሳላሃዲን ጋር ተደራድሮ መፍትሔን አስገኘ:: ሦስተኛው የመስቀል ጦርነት በምዕራብ አውሮፓ አገሮችም ሆነ በቱርኮቹ ዘንድ ተወዳጅ የሆኑ ግጥሞች፣ ወጎችና መዝሙሮች ተደረሱለት::

ታሪክ አራተኛው የመስቀል ጦርነት (1202-1204)

ጳጳስ ኢኖሰንት ሣልሳዊ (1198-1216) አራተኛውን የመስቀል ጦርነት በመጀመር ዋነኛ ሰው ነበር፤ ይህ ሰው መሉ ለሙሉ ጦረኞቹን ፈረንሳዮች በማድረግ ተነሣ::

በዚህ በአራተኛው የመስቀል ጦርነት የፈረንሳዮች አነሣስ ግብፅን ከቱርኮች እጅ ነፃ ማውጣት ነበር:: በተግባር ግን የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ክልል ሥር ያለችውን ክሮሺያን በመውጋት መያዝ እንደሚጠቅም በማመን ወደዚያ አዘነበሉ:: በዚህም፣ በመስቀል የጦርነት ታሪክ ውስጥ የእርስ በርስ ጦርነትን የክርስቲያኑ ዓለም ፈጸመ፣ የሮማ ካቶሊኮች የምሥራቅ እርቶዶክሶችን ወጉ::

ጦረኞች የነበሩትና ይህን አገር በመውረር የሀብት ክፍያ ሊፈጽሙ የተግባቡት ፈረንሳዮችና ቬኒሳውያን (Venice) በሊቀ ጳጳሱ በኢኖሰንት ሣልሳዊ (1198-1216) ቅጣት ፍርድን ይቀበሉ ዘንድ ተበየነባቸው::

በዚሁ የጦርነት ሒደት ውስጥ የባይዛንታይን ንጉሥ ይስሐቅ ዳግማዊ (Isaac II, 1185-95) ልጅ የሆነው አሌክሲየስ (Alexius) ግብፅን ለመያዝ በጉዞ ላይ ለነበረው ጥምር ጦር የተስፋ መልእክትን ሰጠ፣ ተስፋው የባይዛንታይንን መንግሥት በመዋጋት ወደ ሥልጣን የሚያመጡትና የሚተኩት ከሆነ፣ ለተዋጊዎች ከፍተኛውን ክፍያ እንደሚሰጥ፣ በተጨማሪም የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ለሮማ ካቶሊክ ተገዥ እንድትሆን እንደሚያደርግ ቃል ገባ:: ተዋጊዎቹም ቀዳሚ ተልዕኮቸውን በመተው የምሥራቁን መንግሥት መያዝ ማለት «ለሰፊው የሩቅ ምሥራቅ የንግድ ትርፍ ራስን መስጠት ነው» በማል ጉጉት ለውጊያው «የእሺታ» መልስን ሰጡ::

ሊቀ ጳጳሳት ኢኖሰንት ሣልሳዊ ባይዛንታውያንን እንዳይወጉ መመሪያ ቢሰጥም፣ ሳይታዘዙት ወስነው በመውጋት የሳካቸውን አሌክሲየስን በዙፋኑ ላይ አውጥተው አባቱን ለዘብጥያ ዳረጉ::

አዲሱ ንጉሥ ግን ቃሉን መጠበቅ አልፈለገም፤ ተዋግተው ኮንስታንቲኖፕልን ቢቆጣጠሩም፣ ምንም ክፍያና ሀብት በእጃቸው ባለመደረጉ፣ ጦረኞቹ በ1204 ዓ.ም ከመንበሩ አሽቀንጥረው የፈረንሳዩን ባላባት ባልድዊንን (Baldwin) በኮንስታንቲኖፕል የላቲን መንግሥትን በማቋቋም ንጉሥ አድርገው አስቀመጡት:: የተቀሩት የፈረንሳይ ባላባቶችም የባይዛንታይንን ታላላቅ አገራትን ተቀራምተው ተቆጣጠሩ::

በዋናነትም የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያንን በሮም ሊቀ ጳጳስ ሥር አደረጉ:: አራተኛው የመስቀል ጦርነት በክርስትና ታሪክ ውስጥ በድቅድቅ ጨለማነቱ ይታወቃል:: ለመጀመሪያ ጊዜ የምዕራብና የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያናት ለጥቅም ሲሉ ተራረዱ:: እርግጥ፣ በ1261 ዓ.ም የባይዛንታይን መንግሥት እንደ ገና ተዋግቶ ከላቲኖች እጅ ቢያስለቅቅም፣ ይህን ዓመት ቀድመው የነበሩት ጥላቻዎች፣ አለመቀባበሎችና ጦርነቶች ክርስትና በተቀረው ዓለም ላይ ለሚያደርገው ጉዞ እንቅፋት ሆኑ::

የጦርነቶቹ አሉታዊ ገጽታዎች

ጦርነቶቹ በአውሮፓ እና በመካከለኛው ምሥራቅ አገራት ከፍተኛ ተጽዕኖ አሳድረው አልፈዋል::

__አንደኛው፤__ የምዕራብ ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያንን ከፍ ከፍ አደረገ፣ የሊቀ ጳጳሳቱንም ሥልጣን አመጠቀ፣ ምዕራባውያን የተቀረውን የክርስቲያን ዓለም በማስተባበር ለአንድ የጦርነት ዓላማ በማብቃት ለኢየሩሳሌም ነፃ መውጣት አታጋይ በለሆኑ፣ ዝናቸውንና ተቀባይነታቸውን አሳደጉ፣ ይህም «ከእኔ በላይ ለአሣር»ን ፈጠረ።

__ሁለተኛ፤__ የዘላለም ሕይወት መገኛ በጦርነት ውስጥ በመሳተፍ እንደ ሆነ ተደርጎ በመወለኑ፣ በክርስቶስ ሥራ የመጽደቅ እምነት ፈዘዘ። በተያያዥነም፣ ስለ ጦርነቱ ውጤታማነት ገንዘብን መስጠት፣ ልጅን ማዝመት፣ ለሞቱ ሰዎች ክፍያን መፈጸም ከመቆያ ስፍራ (Purgatory) ወደ ገነት አሻጋጋሪ እንደማሆን የሚገልጽ እምነትና አስተሳሰብ ገዝፎ መጣ።

ሦስተኛው፣ ጦርነቶቹ «ጦርነት ቤተ ክርስቲያንን ከጠላቶቿ ሊጠብቅ ይችላል» የሚል እምነትን ፈጠረ። በዚህም የተለየ ትምህርት ይዘው የመጡ ግለሰቦችና ቡድኖች፣ እንደ ሁኔታው አገራትንም መዋጋት ለምዕራብ ቤተ ክርስቲያን ጥበቃ አጋዥነቱን በማመን ተጠቀሙበት። በዚህም መሠረት፣ የፈረንሳይ አልቢጀንያስን እና የሶሁማ ሁሳውያንን ማጥፋት ሥራዋ ሆነ።

አራተኛ፣ በምሥራቅ ኦርቶዶክስና በምዕራብ ካቶሊኮች ዘንድ ዘላቂ ጥላቻን ፈጠረ። የባይዛንታይን መንግሥትን በ1204 ዓ.ም ምዕራባውያን መጣላቸው፣ አብዛኛው የምሥራቅ ያልተያዙ አገራት በሙስሊሞች እጅ በመውደቅ፣ «ለእስላማዊው መንግሥት መስፋፋት» ምክንያት ሆኑ።

አምስተኛ፣ ጦርነቶቹ በክርስቲያኖችና በሙስሊሞች መካከል ዘላቂ ጥላቻን ፈጠሩ። ከመጀመሪያው የመስቀል ጦርነት በፊት እስላሞችና ክርስቲያኖች አልፎ አልፎ ይዋጉ ነበር፣ በውጊያቸው ውስጥ ግን መከባበርና ለእርቅ መዘጋጀት የጋራ መለያቸው ነበር። ከእነዚህ ጦርቶች በኋላ ግን በሁለቱ ክፍሎች መካከል የመረረ ጥላቻ ለዘለቄታው ነገሠ።

ክፍል ሦስት

ምዕራፍ ሃያ ስምንት

12ኛው ክፍለ ዘመንና ዋልዴንሳውያን

(The Waldenses)

ዋልዶንሳውያን እና እምነታቸው:-

- በእግዚአብሔርና በሰው መሃከልብቸኛ አርቀ ሰላማችን ክርስቶስ ብቻ ነው።
- በመኖር የምናምነውና የምንተገበረው ቅዱስ ቃሉን ብቻ ነው።
- መሥዋዕትነት የክርስትና መለያችን ነው።
- የአረማውያንን እሑድ (Sunday) ሳይሆን፣ ሰንበትን (ቅዳሜን) በመጠበቅ ለቃሉ እንገዛለን።
- ለቅዱሳን አንድ ጊዜ ፈጽሞ ስለ ተሰጠው ሃይማኖት (እምነት) እንተጋለን (ይሁዳ 3)።

***

- ዋልዶንሳውያን ከአውሮፓ ሕዝቦች መሀከል በትውልድ ቋንቋቸው የተተረጎመ የፈረንሳይኛ አዲስ ኪዳን የነበራቸው አማኞች ነበሩ። ይህ ዕድል የሮማ ካቶሊክን በመቋቋም ይጸኑ ዘንድ አድርጓቸዋል፣ ስለማያምኑበትም ያላቸውን ሁሉ መሥዋዕት አድርገዋል፤ ስለ ዕለት እንጀራቸው በትዕግሥት ለፍተዋል፣ በተራራሮች መካከል እያረሱም ገጠሩን አልምተዋል።
- ዋልዴንሳውያን በጨለማ ዋሻ ውስጥ ችቦ በማብራት ቅዱሳት መጻሕፍትን ኮፒ ያደርጉ ነበር።
- «የጥበብ መጀመሪያ እግዚአብሔርን መፍራት» መሆኑን የተረዱ ቢሆኑም፣ እውቀትን ግን አልናቁም። በተሰደዱበት ትምህርት ቤቶችን በመመሥረት ማኅበራቸውን ለለውጥ አነሣሥተዋል። የሮማ ካቶሊክ ውስጥ ሆነውና ወጥተው ስለ ነበሩበት